

INSTITUT FRANTIŠKÁNSKÝCH STUDIÍ

FRANTIŠKÁNSKÉ POVOLÁNÍ I.

FRANTIŠKÁNSKÉ OBRÁCENÍ

Studijní text pro posluchače IFS

S.M. Ludmila Pospíšilová OSF

Praha 2014

© Mgr. Jana Pospíšilová

OBSAH

1. VÝVOJ STUDIA ŽIVOTA A DÍLA SV. FRANTIŠKA Z ASSISI	5
2. STRUČNÝ ŽIVOTOPIS SV. FRANTIŠKA.....	7
3. PODSTATNÉ PRVKY OBRÁCENÍ SV. FRANTIŠKA.....	10
3.1. Assiská komuna a sv. František.....	10
3.1.1. Vztahy mezi šlechtou a měšťanstvem.....	11
3.1.2. Vlastní konflikt v Assisi.....	12
3.2. Františkův sen o slávě a moci.....	13
3.3. Čekat na Boží slovo a uskutečnit ho.....	14
3.4. Bůh promlouvá a František naslouchá a odpovídá.....	17
3.5. Bůh mluví skrze Františka.....	19
3.6. František se po svém obrácení nestal žebrákem, ale menším bratrem.....	21
3.7. Modlitba Františkova obrácení.....	23
4. KŘÍŽ V S. DAMIANO – SYMBOL FRANTIŠKÁNSKÉHO OBRÁCENÍ.....	25
4.1. Znamení kříže.....	25
4.2. Modlitba před křížem a před Ukřižovaným.....	26
4.3. Je damiánský kříž i františkánským křížem?.....	27
4.4. Damiánský kříž a sv. Klára.....	28
4.5. Damiánský kříž a II. vatikánský koncil.....	30
5. FRANTIŠEK A PRVNÍ BRATŘI.....	31
5.1. Společenství nadšených učedníků Kristových.....	31
5.2. Obrácení prvních bratří podle legend Tomáše Celana.....	32
5.2.1. Obrácení bratra Bernarda z Quintavalle.....	33
5.2.2. Obrácení bratra Silvestra.....	36
5.2.3. Obrácení bratra Pacifika.....	37
5.2.4. Prostý Jan.....	39
6. FRANTIŠKÁNSKÁ FRATERNITA.....	42
6.1. Historický vývoj řeholní komunity.....	43
6.2. Františkův vzor pro fraternitu.....	44
6.3. Poutníci.....	45
6.4. Teologický základ „bratrství“ v křesťanství.....	45
6.5. František a kontemplace „fraternity“	46

6.6. Fraternita v duchu chudoby.....	47
6.6.1. Závazek - stát se skutečným darem pro druhé.....	47
6.6.2. Závazek k úsilí přijmout bratra jako dar.....	48
6.7. Vnitřní řád ve fraternitě.....	48
6.7.1. Poslušnost evangeliu.....	48
6.7.2. Úcta k eucharistii.....	49
6.7.3. Fraternita oživovaná Duchem svatým žije v minoritě a lásce.....	49
6.7.4. Fraternita věrná církvi.....	49
6.7.5. Služba představených.....	50
6.7.6. Kapitula.....	50
6.7.7. Láska k nemocným bratrům a sestrám.....	50
6.8. Duchovní růst fraternity.....	51
7. SVATÁ MATKA CÍRKEV.....	52
7.1. Církev ve Františkově době.....	52
7.2. František je povolán pro církev.....	53
7.3. Přijetí církvi a schválení řehole r. 1209.....	54
7.4. Matka církev.....	57
7.4.1. František a kardinál Hugolín	58
7.4.2. Řehole a slavnost narození Páně r. 1223.....	59
7.5. Kristus ve své církvi.....	60
7.5.1. Úcta ke kněžství.....	61
7.5.2. Úcta k eucharistii.....	62
VLASTNÍ POUŽITÉ ZKRATKY.....	64

POUŽITÁ LITERATURA - viz skripta *Františkánské povolání II. – Františkánské poslání*

1. VÝVOJ STUDIA ŽIVOTA A DÍLA SV. FRANTIŠKA

Po dlouhá staletí nebyl život sv. Františka nijak významněji zkoumán. Jako základní pramen údajů byla užívána především *Legenda Maior* sv. Bonaventury, ze spisů sv. Františka byla užívána především *Potvrzená řehole* a *Testament*. Sv. František byl považován více méně za nevzdělaného idealistu a jeho spisy byly proto nahlíženy podobným způsobem.

Postupem času byla postava sv. Františka velmi zkreslena, protože se v jeho životě vyzdvihovaly okrajové příběhy s romantickým zabarvením. A tak se šířil stále častěji obraz sv. Františka, jak káže ptáčkům a krotí divokého vlka, nebo se naopak zobrazoval jako přísný asketa s křížem a lebkou. Všechny tyto pohledy na světcovu osobu jsou v podstatě správné, ale pokud jsou vytrženy z kontextu jeho celého života, působí jako karikatura a znetvořují jeho skutečné svědectví silné osobní lásky k Bohu, člověku i celému stvoření v duchu pokory a chudoby.

Roku 1894 vydal Paul Sabatier knihu s názvem *Vie de Saint François d'Assise* (Život svatého Františka z Assisi). P. Sabatier byl francouzský kalvinistický pastor, který se zřekl vlastní pastorační aktivity, odcestoval do Assisi a zde se mnoho let zcela věnoval studiu františkánství. Jeho životopis sv. Františka byl vlastně prvním životopisem tohoto světce zpracovaným odbornou historickou metodou. Ještě též rok, kdy byla vydána, tedy přesněji 8. června 1894, byla tato kniha zařazena na Index zakázaných knih. Proč? Sabatier líčil sv. Františka jako člověka, který byl nucen církví k tomu, aby se zřekl většiny svých ideálů. Tím pobouřil mnoho ctitelů Serafického světce, kteří cítili potřebu vyvrátit Sabatierovy hypotézy a tak bylo započato odborné historické studium života a díla sv. Františka. Každopádně popularita Sabatierovy knihy byla velká. Český překlad vyšel v roce 1905.

Je zřejmě velikým štěstím, že Sabatierova kniha byla natolik provokativní, protože tak paradoxně dala zrod celému studiu františkánské spirituality v dnešním pojetí. Další velkou zásluhou Sabatiera je přehodnocení spisů sv. Františka jako nejdůležitějšího pramene poznání spirituality světcovy a nový pohled na první legendy vyprávějící o jeho životě. Sabatier zvláště kladně hodnotil *Zrcadlo dokonalosti* a *Legendu tří druhů*. Dnes je již převážná většina historických pohledů tohoto autora překonána, protože následné odborné studium poukázalo na mnohé slabiny Sabatierových hypotéz.

Dalším významným autorem byl Hans Jörgensen (1866-1956). Byl původem luterán a pocházel z Dánska. I on byl nadšen životním příběhem sv. Františka. I on přesídlil do Assisi, kde pobýval téměř 35 let až do r. 1953 a věnoval se studiu historie františkánství. Do Assisi přijel poprvé r. 1894 a pod vlivem studia života sv. Františka přestoupil roku 1898 ke katolické církvi. Roku 1907 vyšla poprvé v dánštině jeho kniha o sv. Františkovi a byla velmi rychle přeložena do mnoha jazyků. Vydání tohoto spisu předcházela dlouhá odborná diskuse

o významu spisů sv. Františka a prvních legend o jeho životě. Na rozdíl od Sabatiera Joergensen velmi kladně hodnotil legendy Tomaše Celana a v jeho knihách je znát jeho velmi pozitivní vztah k církvi.

Sabatier a Joergensen jsou každopádně velmi výrazné postavy dějin studia františkánství. Po nich následovali mnozí jiní jako např. Arnaldo Fortini, Omer Engelbert, Raul Manselli a mnoho dalších. V současné době vychází na celém světě každoročně mnoho nových publikací o sv. Františkovi.

Pro studium života a díla sv. Františka byl velmi významný rok 1982, kdy jsme slavili 800. výročí narození sv. Františka. Bylo tak napsáno mnoho dalších knih a natočeno několik celovečerních filmů, i když kvantita neznamena vždy kvalitu. Je však jisté, že naše znalosti o životě a díle sv. Františka jsou dnes podstatně hlubší než v minulých staletích a máme tak nebývalou šanci k tomu, abychom vnímali vzor sv. Františka zbavený mnoha nepravdivých nánosů.

2. STRUČNÝ ŽIVOTOPIS SV. FRANTIŠKA Z ASSISI

Svatý František z Assisi je především znám pro svou lásku k Božímu stvoření. Připomeňme si, co nám o tom říká např. první Františkův životopisec Tomáš Celano:

„Síla lásky z něho udělala bratra všech tvorů. Proto se nelze divit, že ho Kristova láska učinila ještě víc bratrem těch, do jejichž duše vtiskl Stvořitel svůj obraz.“

František se narodil v umbrijském městě Assisi v r. 1181 nebo 1182 Petru Bernardonovi, bohatému obchodníku s látkami, a jeho ženě Pice, která byla francouzského původu. Otec svého syna nazýval Francesco (Francouzek), přestože byl původně pokřtěn jménem Jan. Mladý František si užíval života plnými doušky. Stal se vůdcem assiské zlaté mládeže. Bojoval ve válce mezi Assisi a Perugií, což vlastně byla válka mezi měšťany a šlechtici, za které se postavila Perugia. Zúčastnil se tak i bitvy u Collestrady, kde byli assiští měšťané poraženi a František byl spolu s ostatními uvězněn. Když byl propuštěn a vrátil se do Assisi, léčil se z nemoci, která ho ve vězení postihla. Nyní začal více uvažovat o smyslu života.

Roku 1204 zamířil do Apulie, aby se přidal k vojsku Gualtieria Briegne, protože toužil po tom, aby byl za nějaký statečný čin pasován na rytíře. Cestou měl však vizi, ve které byl upozorněn na pomíjivost všeho, oč se doposud snažil. Vrací se do Assisi a v častých modlitbách prosí Pána, aby mu ukázal, jak má naplnit jeho vůli. Zásadní obrat nastal tehdy, když přemohl sám sebe a začal sloužit malomocným, mezi které „ho sám Pán zavedl“. Na tuto chvíli vzpomínal ještě i na sklonku svého života.

Jednou, když se modlil před obrazem Ukřižovaného v napolo rozbořeném kostelíku sv. Damiana, slyšel Kristův hlas: „Františku, jdi a obnov můj dům, který, jak vidíš, se rozpadá.“ František okamžitě začal s opravou. Následně došlo ke konfliktu s Františkovým otcem, který nemohl pochopit jednání svého syna. František se zcela zřekl svého majetku, vyžebraval si na živobytí a věnoval se obnově chátrajících kostelů i církevního života v okolí Assisi.

24. února 1208, na svátek sv. Matěje, právě když dokončil opravu kostelíka Panny Marie Andělské (na místě zvaném Porciunkula), slyšel číst evangelium o rozeslání učedníků. Od té chvíle začal žít životem chudého putujícího kazatele a hlásat zvěst smíření, pokoje a dobra. Vzápětí mu Pán poslal první bratry a František poznal, že nemá žít sám, ale ve společenství.

Když bylo bratří dvanáct, putoval František spolu s nimi do Říma, aby požádal papeže o schválení své první řehole. Byla to stručná pravidla společenství, složená převážně z evangelních citátů. Papež Inocenc III. mu jeho řeholi ústně schválil (1209).

Roku 1212 se k evangelnímu způsobu života svatého Františka připojila také sv. Klára z Assisi, která pocházela ze šlechtické rodiny Favaronů. Po několika dnech ji následovaly další dívky a vzniklo tak sesterské společenství *Chudých paní*, které tvoří tak zvaný Druhý františkánský řád - klarisky. V této době se zrodilo též bratrstvo *Kajicníků z Assisi*, tvořené lidmi žijícími jak ve stavu svobodném, tak i v manželském. Uskutečňovali Františkův ideál, aniž by opustili běžný způsob života. Tak vznikl Třetí řád, dnes nazývaný Sekulární františkánský řád.

František toužil šířit poselství Kristova pokoje a dobra po celém světě. Roku 1212 se pokusil odcestovat do Sýrie, kde stáli proti sobě křesťané a Saracéni ve zbrani. Vítr však zahnal loď do Dalmácie. Při druhém pokusu (1213-1214) František směřoval do Maroka, ale tentokrát mu v tom zabránila nemoc, která ho postihla ještě před tím, než se stačil ve Španělsku nalodit.

Roku 1215 se konal IV. lateránský koncil, který zakázal zakládat nové řády. Každá nově vzniklá instituce zasvěceného života měla převzít řeholi a organizaci některého schváleného řádu. Pokud šlo o *Menší bratry*, prohlásil papež Inocenc III., že jejich způsob života potvrdil Apoštolský stolec již před tímto koncilem. Později, když se řád stále více rozrůstal, bylo třeba doplnit původní stručná pravidla a uvést je v soulad s novými církevními předpisy. Definitivní znění Františkovy řehole pro Menší bratry bylo schváleno 29. listopadu 1223.

Roku 1219 se František spolu s dalšími bratry vydal znovu na cestu do Orientu. Při obléhání Damietty křižáky se mu podařilo proniknout pokojnou cestou přes bojovou linii až k egyptskému sultánovi a získat si jeho náklonnost. Jedním z plodů této cesty byla možnost trvalého usídlení Menších bratří ve Svaté zemi.

Nejvýraznějším rysem Františkovy spirituality byla láska ke Kristu a hluboké prožívání všeho, co bylo spojeno s tajemstvím jeho vtělení a lidství. 25. prosince 1223 slavil v Grecciu slavnost Narození Páně na způsob „živých jesliček“. V přírodní jeskyni, upravené podle vyprávění evangelia jako betlémská stáj, byla sloužena mše svatá. Lidé tak mohli na vlastní oči vidět, prožít a hlouběji pochopit lásku a pokoru Božího Syna v tajemství jeho vtělení.

Veliká byla také Františkova úcta k Eucharistii, neboť v ní viděl Krista přítomného na tomto světě stejně, jako když pobýval se svými apoštoly. Zvláště ho však přitahovalo tajemství kříže. Toužil milovat i trpět jako Ježíš, když za nás umíral na kříži. V tom mu Pán vyhověl zázračným způsobem. Zjevil se mu v podobě ukřižovaného serafa a František obdržel stigmata – rány Kristovy, které mu zůstaly vtištěny až do smrti. Stalo se to kolem svátku Povýšení svatého kříže roku 1224, když František dlel na modlitbách na hoře zvané La Verna (v češtině bývá označována jako Alverna).

V posledních letech svého života byl téměř slepý a velmi vážně nemocný. Probouzel však i nadále ve svých bratrech a v ostatních lidech lásku k Bohu a ochotu k vzájemnému smíření (viz Píseň bratra Slunce).

Zemřel v blízkosti kostelíka Panny Marie Andělské večer 3. října 1226. Papež Řehoř IX. jej prohlásil za svatého již 16. července 1228.

V r. 1939 byl prohlášen patronem Itálie a v r. 1980 ho papež Jan Pavel II. ustanovil za patrona ekologie.

3. PODSTATNÉ PRVKY OBRÁCENÍ SV. FRANTIŠKA

Jestliže chceme hlouběji proniknout do františkánské spirituality, musíme se především zamyslet nad tím, jak tento duchovní směr vlastně vznikl. Sám sv. František musel na počátku své duchovní cesty hledat a zkoumat způsob života, kterým by co nejlépe následoval Ježíše Krista. Přestože hlavním rysem této spirituality je pokora (minorita), chudoba a prostota, cesta k dosažení těchto hodnot je náročná a složitá. Je to cesta, která vyžaduje značnou změnu smýšlení a tedy obrácení. Hledejme tedy podstatné prvky františkánského obrácení nejprve u samotného sv. Františka z Assisi tak, abychom podle slov Tomáše Celana našli i my svou cestu k Pánu: „Tak nad ním vztáhl Pán svou ruku, proto ho síla Nejvyššího změnila, aby skrze něho mohli najít hříšníci důvěru, aby znovu zatoužili po milosti a aby byl všem lidem příkladem obrácení se k Bohu.“¹

3.1. Assiská komuna a sv. František

František musel projít velmi hlubokým obrácením, aby pochopil, že jeho jediným bohatstvím je Kristova láska. Nyní se nechci záměrně věnovat Františkovu rozpustilému mládí, ale trochu jinému aspektu.

V *Prvním životopise sv. Františka z Assisi* od bratra Tomáše z Celana máme zprávu o Františkově vážné nemoci, která se stala prvním krokem na cestě k jeho obrácení.² Pravděpodobně se jednalo o následek ročního vězení. Svatý František byl totiž r. 1202 zajat po porážce v boji, když se účastnil povstání komuny assiských měšťanů proti šlechtě.³ Šlechtici nakonec utekli z Assisi do nedaleké Perugia (i rodina sv. Kláry), a tak začala dlouholetá válka mezi těmito městy, která vyústila právě v roce 1202 do jedné z bitev. Mnoho assiských bojovníků tehdy padlo do zajetí a mezi nimi i František.

O co tu vlastně šlo? Následující výklad historického vývoje v tehdejší společnosti bude možná trochu nudný, ale je velmi důležitý pro pochopení síly společenské odezvy na obrácení sv. Františka. To, o co se původně ze všech sil snažil, dokázal nakonec zcela opustit, aby našel Krista a s ním i skutečnou identitu sebe sama. Jistě není náhodné, že tolik mladých mužů z nejlepších šlechtických rodin i z řad prostého obyvatelstva se stalo jeho následovníky. Jen uvažme, že za deset let od ústního schválení nové řehole Inocencem III. na jaře roku 1209 bylo celkem všech bratří již okolo 5000. To znamená průměrně 500 noviců ročně. Vzhledem k tomu, že v prvních letech řádu byli všichni bratři přijímáni v kostelíku Panny Marie Andělské – zvané Porciunkula, muselo to být skutečně náročné i nádherné zároveň.

¹ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 321.

² Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 322 – 324.

³ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 584.

3.1.1. Vztahy mezi šlechtou a měšťanstvem

Nyní zpět k výkladu podstaty sporu mezi assiskou šlechtou a měšťanstvem. Ve 13. století šlechta mění své staré dřevěné tvrže v pevné hrady z kamene a vápna. Požadavky na životní úroveň rychle stoupají. Tím se také mění naturální hospodářství starého dřevěného hradu uprostřed polí a vod v hospodářství peněžních rent. Roste přepych ve stylu bydlení, oblékání i stolování. To všechno předpokládá i daleko větší užívání peněz, které do této doby neměly velkou hodnotu. To, co dříve šlechtic požadoval v naturálních dávkách, žádá nyní v penězích. Peníze na jedné straně vedly k hrabivosti, ale na druhé straně osvobozovaly prostého sedláka od dřívějšího nevolnictví. Šlechtici přestávají lpět na půdě, která byla do té doby hlavním znamením i zdrojem jejich bohatství, a jsou ochotni ji za určitý poplatek propůjčit.

Panovníci, biskupové, velmoži hledají nový zdroj příjmů a tím bylo právě zakládání osad a zvláště pak měst. Města byla střediskem řemesel a obchodu. Řemeslníci nebyli již nevolníky, byli svobodní, pracovali nejen na zakázku pro domácí spotřebu, ale i pro spotřebu cizí, pro obchod, pro trh. Práce tak sbližovala nový druh společnosti, jež si čím dál tím více zjednávala samostatnosti a práv. Spravoval je rychtář, ustanovený králem nebo biskupem či jinou vrchností, která město založila. Ta se na znamení své samostatnosti ohrazují silnými hradbami, mají své stráže i vojsko, vystupují jako třetí důležitý stav a domáhají se práv i na sněmech země.⁴

Přesto však mocenský vliv šlechty zůstává nadále velmi silný. Napětí a konflikty mezi feudálními pány a nově vznikajícím stavem měšťanů jsou stále častější a silnější. Přestože šlechta měla svá sídla mimo město, staví si také paláce ve městě. Vzniká tak jasná architektonická struktura města, s oblastí vyhrazenou vyšší společnosti a oddělenou od nižšího obyvatelstva. Šlechtické paláce navíc vytvářejí uvnitř dvorní prostor, kde se většinou v zimě, kdy se zrovna neváččilo, konaly různé slavnosti, zvali se básníci a pěvci. Vzniká tak specifický typ rytířské kultury.

Postupně dochází ke stále tvrdší konfrontaci mezi maiores a minores. Měšťané, často již velmi zámožní a někdy i zámožnější než někteří šlechtici, zůstávali stále jen minores, tedy společensky nižší vrstvou. Tyto základní společenské třídy se ještě členily na další stupně a mezistupně, avšak nejdůležitější dělicí čára vedla mezi příslušníky šlechty a prostým lidem.

Zcela mimořádné postavení měla církev. Nejdůležitější církevní úřady však byly udělovány šlechticům, a tak společenská vazba církve a šlechty byla vnímána jako cosi zcela přirozeného. Panovalo dokonce přesvědčení, že pokrevní šlechtictví a „duchovní šlechtictví“ – neboli svatost – patří jaksi přirozeně k sobě. Tedy světec by měl být, pokud možno, ze

⁴ Srov. JAN KAPISTRÁN VYSKOČIL, *Blahoslavená Anežka česká - kulturní obraz světice XIII. století*, Praha 1933, s. 9 – 25.

vznešeného rodu. Tento názor měl i své přirozené opodstatnění, jelikož šlechtici měli vždy podstatně větší možnost vzdělání i kontaktu s duchovními osobami a vyhlášenými klášterními školami.

3.1.2. Vlastní konflikt v Assisi

21. listopadu 1160 vydal Fridrich Barbarossa dekret, jímž bylo město Assisi vyňato z pravomoci spoletského vévody a podřízeno pod přímou pravomoc císaře. Na počátku sedmdesátých let však severní a střední Itálie povstala proti císařské moci ztělesněné kancléřem Kristiánem z Mohuče. Assisi se stává sídlem císařských úředníků a vojáků. Roku 1177 bylo město s notnou dávkou hořkosti nuceno přijmout stálou přítomnost Konráda z Ürslingen, vévody spoletského a hraběte z Assisi, tedy místního německého zástupce císařské moci. V roce 1191 se stává císařem Fridrichův syn Jindřich VI. Byl bezohledný a obsadil další území církevního státu. Roku 1197 umírá v Mesině na zimnici.

Po smrti papeže Celestina III. byl 8. ledna 1198 zvolen novým papežem Lothar, hrabě ze Segni. Přijal jméno Inocenc III. Tento velmi nadaný a rázný muž se stal papežem ve svých pouhých 37 letech. Vzdělání získal na univerzitách v Paříži a Bologni.

Nový papež uplatňoval dávný nárok papežství na spoletské vévodství. Konrád z Ürslingen se snažil vyjednávat s papežem, ale byl odmítnut. Nakonec opustil Assisi. Obyvatelstvo města využilo této přelomové situace. Lidé povstali a přepadli hrad, který byl stále ještě obsazen oddílem německých vojáků. Hned nato byli zvoleni konzulové a magistrát městské svobody.

Tím však věc zdaleka neskončila. Měšťané využili situace a vyrovnávali si své účty i s místní šlechtou. Bořili nejen hrad, ale i paláce ve středu města. Reakcí na tyto nepokoje na přelomu století byla žádost assiské šlechty o azyl v sousedním městě Perugii. Šlechtici, kteří se uchýlili do Perugia, se však nevzdali, a požadovali navrácení svých statků. Vypukla tak nová válka, tentokrát mezi Assisí a Perugií. Začala v podstatě v roce 1200, trvala do roku 1203 a po krátkém příměří vypukla znovu, aby skončila až v roce 1209, kdy bylo město Assisi definitivně poraženo.

Nás zajímá především rok 1202, kdy bylo město Assisi poraženo v bitvě u Collestrady. V této bitvě byl František zajat, jak o tom svědčí Tomáš Celano ve své druhé legendě.⁵ Podobné svědectví najdeme např. i v Legendě tří druhů. Je těžké stanovit naprosto přesnou chronologii událostí Františkova obrácení, ale zdá se být zcela logické, že ona vážná nemoc, o které se zmiňuje Tomáš Celano ve své první legendě, byla následkem pobytu ve vězení.

⁵ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 584.

Františkův otec musel vynaložit jistě veškeré své úsilí i mnoho finančních prostředků, aby dosáhl Františkova propuštění.

Zvláštní pocit prázdnoty a marnosti, který se Františka zmocnil na jeho první procházce po uzdravení, byl jistě umocněn pocitem prohry i vším, co zakusil během bojů a ve vězení. Setkání se smrtí je vždy momentem, který vede k výrazné změně hierarchie hodnot. Do jaké míry byl František nadšen myšlenkou samostatného města bez nadvlády šlechty, či spíše vnímal nebezpečí ze strany Perugie a odešel proto do války, aby bránil vlastní domov, není jasné. Každopádně se legendy zmiňují o Františkově statečnosti při snášení vězeňských útrap a zdá se, že hlavním motivem byla Františkova téměř romantická touha po hrdinství a slávě. Tomu odpovídají i následující události.

3.2. Františkův sen o slávě a moci

Františkův otec Petr Bernardone byl cílevědomý a ctižádnostivý člověk. Jinak by ani nemohl dosáhnout svého postavení. V té době bylo v oblibě zboží z Francie, především látky. Bylo možné cestovat do Francie, nakoupit vzácné zboží za poměrně nízkou cenu a doma ho pak výhodně prodávat. Cesta do Francie však byla velmi nebezpečná, a pokud nebyl takový odvážlivec zabit, byl cestou zcela jistě okraden. Petr Bernardone patřil mezi ty výjimky, kterým se podobná cesta podařila víckrát, a tak nesmírně zbohatl.

Není zcela jisté, zda si Bernardone přivedl z Francie i svou manželku jménem Pica. Mnozí historici tuto hypotézu vnímají jako nepodloženou důvěryhodnými důkazy. Je tu však jistý nepřímý důkaz jejího francouzského původu. Celanova První legenda naznačuje velmi hluboký vztah mezi Františkem a jeho matkou ve chvíli, kdy matka propouští tajně Františka z otcova uvěznění. Druhá legenda Tomáše Celana se ve svém úvodu zmiňuje, že to byla právě matka, kdo povzbuzoval Františka k duchovně vyšším cílům. Podobně se o tom zmiňuje ve svém úvodu i Legenda tří druhů. I když legendy nejsou vždy ve svých líčeních naprosto přesné, není důvod, proč bychom měli právě toto jejich tvrzení zpochybňovat. Na druhé straně můžeme na více místech Františkánských pramenů najít zvláštní svědectví: Totiž že když František prožíval chvíle zvláštní radosti, zpíval či mluvil francouzsky.⁶ Podle mého názoru měla tato zvláštní Františkova záliba kořeny v krásných chvílích, kdy mu jako malému chlapci maminka zpívala francouzské písně a základy francouzštiny mu tak utkvěly v paměti jako přirozený projev radosti a štěstí.

Petr Bernardone získal značné jmění a stal se tak váženým měšťanem. František tedy pocházel z nesmírně bohaté rodiny a stal se známým ve městě svým rozpustilým způsobem života. „Všemi obdivován zaměřoval svou ctižádnost na to, aby v rozpustilém přepychu, veselých žertech a fraškách, lehkomyšlných písních a změkčilém odívání překonal své druhy,

⁶ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 711.

protože byl velmi bohatý. Nebyl však skoupý, spíš marnotratný, peníze nehromadil, spíš plnými rukama rozhazoval.“⁷ Uvedla jsem tento citát z První Celanovy legendy nejen proto, abych ilustrovala Františkův nevázaný život, ale také z jiného důvodu. Začíná totiž slovy: „všemi obdivován“. Jedná se o to, že František byl nejen bohatý, ale zároveň byl jakási místní celebrita, slavný ve svém městě, dobře známý všem. Tento aspekt má svou důležitost, protože právě v tomto kontextu mělo Františkovo obrácení takový účinek na jeho současníky. Je pravděpodobné, že někteří z jeho pozdějších následovníků s ním v těchto dobách radovánek trávili čas při společné zábavě.

V Druhé legendě Celano zmiňuje další zajímavou věc: „Zástup assiských mladých, kterým byl už dříve vůdcem v marnivostech, zval ho i nadále ke kamarádkým pitkám, rozpustilostem a žertování. Znali jeho dřívější štedrost a pevně počítali s tím, že bude platit za všechny. Proto ho zvolili svým vůdcem ...“ Celano jako by chtěl zmírnit Františkův podíl na divokém počínání assiské mládeže a zdůrazňuje, že tato volba byla především motivována Františkovou štedrostí. Ale podle prvků Františkovy povahy, jak ji poznáváme v dalších příbězích jeho života, můžeme usoudit, že František byl od mládí osobnost, která dokázala druhé nadchnout.

Ekonomická situace jeho rodiny byla tak silná, že rozdíl od šlechty byl pocíťován jen na společenské úrovni.⁸ O to víc mohl on i jeho rodina bolestně pocíťovat své zařazení mezi minores. Kdo má vzestup na dosah, tím víc po něm touží. Otec získal jmění, syn se tedy zdál být předurčen k tomu, aby získal šlechtický titul. Nebylo-li možno šlechtu svrhnout, pak bylo nutné stát se její součástí. František znovu začal snít o slávě a podněcován ctižádostivým otcem, odchází do války s úmyslem stát se rytířem. Pokud by se ve válce vyznamenal jako statečný válečník, mohl být na rytíře pasován. Touha po slávě a moci, která je běžná v tehdejších i dnešním světě, je však u Františka náhle zlomena Boží milostí a přeměněna v život podle evangelia. „Jedné noci, když už byl rozhodnut, že se dobrodružné výpravy zúčastní, navštívil ho Pán. Protože věděl, že touží po slávě, chtěl ho přivábit a naplnit touhou po slávě ještě větší.“⁹

3.3. Čekat na Boží slovo a uskutečnit ho

Tomáš ve své Druhé legendě vypráví o počátku Františkova povolání takto: „Ve snu ho někdo zavolal jménem: „Františku!“¹⁰ Je mu ukázán palác krásné nevěsty, ve kterém bylo plno vojenské výzbroje pro jeho rytíře, vše připraveno k válečnému tažení. Podobně o tom vypráví i další legendy. František však nepochopil správně význam vidění. Myslí si, že jde

⁷ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 320.

⁸ Srov. RAUL MANSELLI, *San Francesco d'Assisi*, Řím 1982³, s. 53.

⁹ *Legenda tří druhů*, FP 1399.

¹⁰ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 586.

o znamení jeho budoucí rytířské slávy. Povzbuzen tímto viděním se František s nadšením vydá na cestu do války v Apulii. Jako životní cíl zatím nedokáže vidět nic jiného než slávu světa.

Je pozoruhodné, jak často se František na počátku své duchovní cesty mýlil ve výkladu různých vidění. Není jednoduché prožít setkání s Pánem. Není jednoduché pochopit, co nám Pán skutečně chce sdělit. Tady nevystačíme s lidskou chytrostí. Navíc Bůh často dopustí, abychom poznávali jeho vůli velmi pomalu a postupně podle míry našeho lidského zrání v životě podle pravdy. Bez skutečné moudrosti, která je darem Ducha svatého, to prostě nejde. Tomuto daru se však otevíráme, jen když začneme měnit svoje smýšlení a skutky v duchu evangelia.

Životopisci poznamenávají, že snu o paláci plného zbroje předcházela jistá událost. František obdaruje chudého rytíře svými šaty a nádherným brněním. Legenda tří druhů dokonce zdůrazňuje, že se to stalo den před tím, než měl František zmíněný sen, a obojí dává do přímé souvislosti: „*Jeho ušlechtilost a zdvořilost prokazuje i ta událost, která se stala den předtím, než měl onen sen, a která asi byla zároveň příčinou toho vidění: toho dne totiž daroval všechno své brnění i nádherné zbraně, které si dal zhotovit, jakémusi chudému rytíři.*“¹¹ Zdá se, že František je zde konfrontován s tím, co je pouhá image a co naopak skutečná identita. Setkává se skutečným rytířem, který je chudý. Naproti tomu František je v podstatě kupecký synek převlečený za prince. Cítí vlastní nepravdivost. Uvědomuje si, že krásné šaty a bohatá zbroj nejsou přece podstatou rytířství. Poprvé se dotkne Paní Chudoby, která ho zve, aby se stal chudým rytířem. Navíc rytířství ducha je i později v jeho spiritualitě důležitým prvkem.

Na své cestě do Apulie došel do Spoleta. Druhé noční zjevení, které tu zažívá, velmi připomíná obrácení svatého Pavla cestou do Damašku. Tuto podobnost Celano sám ve svém vyprávění zdůrazňuje: „*Jednou, když spal, měl opět vidění: někdo se ho tázal, kam hodlá jít. Když mu sdělil svůj úmysl a prohlásil, že hodlá jít do Apulie a tam získat rytířskou slávu, slyšel starostlivé: »Kdo ti může dát lepší? Sluha nebo pán?« A František odpověděl: »Pán.« Nato zaslechl jako výčitku: »Proč tedy hledáš sluhu, a ne pána?« A on odpověděl: »Co chceš, Pane, abych učinil?« »Vrať se domů,« řekl mu Pán, »vidění se vyplní duchovním způsobem.« František se ihned vrátil jako vzor poslušnosti. Odřeknutím se vlastní vůle stal se ze Šavla Pavel. Byl sražen k zemi a po tvrdých ranách slyšel sladká slova; František zaměnil tělesné zbraně za duchovní a místo válečné slávy přijal hodnost rytíře Božího.*“¹² František se vrací domů a začíná hledat samotu k modlitbě a zvolna v něm uzrává rozhodnutí opustit dosavadní způsob života a zcela sloužit jen svému Pánu.¹³ Potkal Boha ve svém životě jako Stvořitele světa a Dárce života. František poznává, že skutečný smysl života spočívá ve službě Bohu.

¹¹ *Legenda tří druhů*, in *FP I.* 1400.

¹² TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 587.

¹³ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 328 – 331.

Nyní před ním stojí nová otázka: Co to znamená konkrétně pro mě? Jak své poznání nechám projevit ve svém každodenním životě?

„Pln vroucnosti úpěnlivě prosil, aby ho věčný, pravý Bůh vedl a zjevil mu svou vůli. Velmi trpěl a neměl klidu, dokud neuskutečnil to, k čemu se v srdci rozhodl. V hlavě se mu rodily různé rozporné myšlenky a jejich překotnost ho mátl.“¹⁴ František již chápe, že se nemůže vrátit k minulému způsobu života, protože zkušenost prázdnoty a nicoty světských hodnot ho zasáhla velmi hluboce. Hledá Boha a přeje si poznat způsob, jak nejlépe mu sloužit. Touží po setkání s Pánem v modlitbě. Je pln neklidu a utíká do jeskyně blízko Assisi, kde „hledá skrytý poklad“ – tedy modlitbu a samotu. Tento proces je na jedné straně boj s vlastní lidskou přirozeností a slabostí, protože František ještě nemá odvahu k tomu, aby zcela uskutečnil to, co začíná tušit ve svém srdci. Na druhou stranu je to období intenzivního hledání Boží vůle, protože František si skutečně není jist tím, jak přesně má Pánu sloužit.

„Františku, slyšel hlas Pána, vyměňuj to, co jsi tělesně a marnivě miloval, za duchovní. Ber hořké za sladké. Chceš-li mne poznat, pohrdej sám sebou. Budeš mít zalíbení v tom, co ti řeknu, i když řád hodnot bude proti dřívějšímu opačný.“¹⁵ V následujících řádcích Celano popisuje Františkovo setkání s malomocným.

„Malomocní zaujímali mezi středověkými chudáky a nemocnými zvláštní postavení. Na základě jednoho místa u proroka Izajáše (53,4) byli malomocní pokládáni více než kteříkoli jiní trpící za obraz Spasitelův. Již u Řehoře Velikého najdeme vyprávění o mnichovi Martyrovi, který cestou našel malomocného, jenž vysílením a v bolestech klesl k zemi a nemohl již dál. Martyrius ho zabalil do svého pláště a donesl ho domů do kláštera. Ale malomocný se proměnil v jeho náruči v samého Ježíše Krista, který vstoupil na nebesa, a žehnaje mnichovi, pravil: »Martyrie, ty ses znal ke mně na zemi. Já se budu k tobě znát v nebi!« Podobné legendy se vypravují o svatém Juliánovi, o svatém Lvovi IX., o blahoslaveném Colombinim.“¹⁶

Tomáš Celano se rozhodl vyprávět podobný příběh o setkání sv. Františka s malomocným, aby tak připomněl slova, kterými František začíná svůj Testament: „Pán dal mně, bratru Františkovi, abych takto začal konat pokání: neboť když jsem byl v hříších, zdálo se mi příliš trpkým vidět malomocné. A sám Pán mě přivedl mezi ně a prokázal jsem jim milosrdenství. A když jsem od nich odcházel, to, co se mi zdálo hořkým, změnilo se mi ve sladkost duše i těla; a pak jsem ještě chvíli otálel a opustil jsem svět.“¹⁷

Chci jen podotknout, že když se píše poslední vůle ve chvílích blížící se smrti, tak nejdůležitější věci se píšou hned na začátku. Člověk prostě nemá jistotu, že bude mít dostatek

¹⁴ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 329.

¹⁵ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 591.

¹⁶ JOHANES JÖRGENSEN, *Svatý František z Assisi*, Praha 1945, s. 43 – 44.

¹⁷ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Závěť svatého Františka (1-3)*, in *SP s. 59*; (srov. in *FP I.* 110).

času na to, aby vyslovil další větu. Z toho jasně vyplývá, že František i tváří v tvář smrti vnímá dobu svého obrácení jako zásadní východisko pro celou svoji spiritualitu.

Není podstatné, zda se příběh setkání Františka s malomocným stal přesně tak, jak ho Celano popisuje. Daleko důležitější je celá vnitřní symbolika, na kterou autor ukazuje. František jede na koni – tedy je stále bohatý a v jistém smyslu také silný a svobodný. Potkává malomocného, který je obrazem maximální slabosti, člověk zavržený společností. A František seskočil z koně, objal ho a políbil. „Pln údivu i radosti koná po několika dnech podobný skutek. Jde k obydlím malomocných, každému dává peníze a líbá jim ruce i ústa. Tak bere doslova hořké za sladké a mužně se připravuje zachovávat také ostatní.“¹⁸

Nyní i František patří duchovně k malomocným. Pokorně přijímá svou vlastní nicotnost před Bohem. Vidíme, že potkává Krista mezi malomocnými, protože úcta jakou prokazuje vůči těmto trpícím lidem, je projev lásky ke Kristu ukřižovanému.

3.4. Bůh promlouvá a František naslouchá a odpovídá

František je nyní zcela disponován k tomu, aby pokorně sloužil svému Pánu. Je totálně otevřen pravdě a čeká na Boží slovo. Chce poznat Boží vůli a je připraven ji uskutečnit. Ukřižovaný Ježíš mu tedy zjeví další slovo povolání a ukáže na nový krok k obrácení.

„Služebník Nejvyššího neměl v těch věcech žádného učitele než Krista, a tak jeho dobrotivost ho navštívila sladkou milostí. Když jednoho dne vyšel do polí, aby rozjímal, a šel podél kostela svatého Damiána, který pro přílišnou sešlost hrozil sesutím, pobízen duchem vstoupil do něj pomodlit se. Před obrazem Ukřižovaného padl na tvář a byl naplněn při modlitbě velkou útechou ducha. Když se slzícíma očima díval na kříž Páně, uslyšel tělesnými ušima hlas z toho kříže, jak k němu přichází a třikrát říká: »Františku, jdi a oprav můj dům, který, jak vidíš, celý se boří!« František se ulekl, poněvadž byl v kostele sám, a užasl nad tím, že slyšel tak podivný hlas. V srdci cítil působnost Božího slova a vytržením mysli vystupoval ze sebe. Potom, když přišel k sobě, připravuje se k poslušnému vykonání rozkazu, aby opravil hmotný chrám. Avšak hlavní význam výroku se týkal chrámu, který si Kristus získal svou krví, jak Duch svatý Františka poučil a on to později bratřím vyjevil.“¹⁹

Kristus na kříži na chvíli prot'al prudkým paprskem světla lásky temnotu nejistoty, ve které se František nacházel. Poslání, které mu dává, je záměrně řečeno tak, aby ho František pochopil jen částečně. Přesto však mohl mít František už zkušenost z předešlých zážitků, že když Pán promluví, je skutečný význam podstatně hlubší, než se může na první pohled zdát. Opět tu máme problém s tím, jak těžké je správně pochopit Boží sdělení člověku. Srdce je sice naplněno pokojem, láskou a štěstím, ale rozum tápe. Každopádně Bůh je citlivý

¹⁸ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 592.

¹⁹ BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1038.

Otec a vede Františka, aby poznával nejprve sám sebe skrze události všedního dne. František totiž v sobě nezapřel kupce. Jakoby si řekl: „Mám opravit kostel? To chce především peníze!“ Následující událost nenajdeme zcela přesně vylíčenou ani v První a dokonce ani v Druhé legendě Tomáše Celana. Bonaventura naopak příběh zná. Já zde cituji Legendu tří druhů:

„Z radosti nad zjevením a nad tím, že k němu Ukřižovaný promluvil, povstal, požehnal se křížem, sedl na koně, naložil různé látky a jel do Foligna. Zde prodal koně i celý náklad a vrátil se ke kostelíčku svatého Damiána. Byl tu chudý kněz; František mu, plný víry a úcty, políbil ruku a nabídl mu stržené peníze. Podrobně se mu také svěřil s tím, po čem touží. Kněz se podivil, obdivoval jeho náhlé obrácení, ale hned mu nevěřil, protože se domníval, že se mu František posmívá. Nabízené peníze nepřijal.“²⁰

Úžasná zkušenost života. Chudý kněz, který žije u polozbořeného kostelíka, odmítne peníze. Ve jménu vznešeného cíle nesmíme omlouvat pochybné prostředky k jeho dosažení. Skrze skutek tohoto kněze k Františkovi promluvil znamením Bůh Otec. Prostě a jednoduše: „Synku, mou vůli musíš naplnit jinak.“

František odchází žít do blízkosti kostela svatého Damiána. Chce naplnit Kristův příkaz a opravit tento kostelík. Sice nepochopil hned, k čemu ho Pán skutečně volá. Je však jisté, že Bůh nechtěl, aby František okamžitě poznal nejhlubší smysl tohoto povolání. Nikdo se nemůže stát reformátorem církve, pokud nejdřív nezmění sám sebe. Až půjde jednou mezi lidi jako hlasatel velikého Krále, je jeho nejúčinnějším kázáním příklad vlastního života. Existuje však další důvod, proč chce být František nablízku tohoto kostelíka: Kříž, který k němu promluvil, mu byl od této chvíle velmi milý.

V Druhé legendě je zmínka o tom, že otec začal Františka pronásledovat. První legenda tyto události popisuje podrobněji. Zmiňuje se o zajímavé okolnosti. Petr Bernardone zjistí, co se stalo, a spolu s přáteli a sousedy jde si pro syna ke kostelíku sv. Damiána. František reaguje velmi lidsky: uteče a schová se do blízké jeskyně. Je tam celý měsíc.²¹

Proč utíká? Myslím si, že se nejednalo o pouhý strach z nějakého fyzického násilí. Pokud František překonal strach při setkání s malomocným, překonal jistým způsobem i strach ze smrti. Domnívám se, že František musel podstoupit nový vnitřní zápas. Sám cítil, že není ještě zralý k nezvratnému rozhodnutí opustit vše, co dříve tak miloval. Navíc stále ještě neměl v některých zásadních věcech jasno. Je těžké obhajovat před druhými své přesvědčení, když sami cítíme, že naše názory stojí na hliněných nohách. Bylo mu jasné, kam celá věc spěje, ale potřeboval ještě čas k vnitřnímu ztišení před Pánem. Samota před velmi vážným životním rozhodnutím. Myslím, že to byly jakési předignaciánské exercicie.

²⁰ *Legenda tří druhů*, in *FP I*. 1415.

²¹ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 336.

Konečně opouští svůj úkryt, protože je rozhodnut zcela změnit i svůj vnější způsob života. Tedy novým krokem na cestě obrácení odpovídá na volání Ježíše ukřižovaného ze sv. Damiána. Jeho setkání s otcem dospěje až k bouřlivému soudnímu jednání před samotným biskupem. „Od nynějška budu říkat: Otče náš, jenž jsi na nebesích – a už nebudu říkat: otče Petře Bernardone. Vracím mu – vizte – nejen jeho peníze, ale také všechny své šaty a půjdu za Pánem nahý.“²² Není náhodné, že toto rozhodnutí neproběhlo za zavřenými dveřmi, ale veřejně a slavnostně. Důležitost tohoto gesta byla ve středověku velká: svléci se, vrátit šaty i peníze tomu, koho již neuznáváme za vlastního otce. Navíc nahota byla jedním z projevů pokoření při veřejném pokání.

Je tu však i další aspekt. Františkův otec je rozhněván počínáním svého syna. Je zklamán a cítí se ponížen Františkovým novým způsobem života. Veřejné srocní davu a otcovo nařčení mohlo klidně vést i k lynčování. Tím, že se František zříká otcova jména, dává tím i najevo, že nechce mít nic společného s jeho životními postoji, které vnímá jako nemorální. Proti násilí tu staví vlastní bezbrannost. Je tu nahý jako David před Goliášem.

Františkova nahota symbolizuje též narození pro nový život: naprosté vydání se Bohu. František se nemůže a ani nechce nikdy vrátit zpět. Z lásky k Bohu se stal chudým, kajícím, poustevníkem a žebrákem. Jeho proměna je téměř hotova. Kdysi bohatý a lehkomyšlný mladík je nyní mrtev. V jeho srdci se zrodilo Boží dítě, které od této chvíle patří jen Bohu. „Ó svobodná duše muže, kterému stačí jen Kristus!“²³

3.5. Bůh mluví skrze Františka

František miluje Krista, ale musí si ještě najít způsob, jakým bude Krista následovat. Od počátku chce sloužit Bohu i konkrétně, tedy chce dělat něco užitečného jak pro Boha, tak pro lidi. Toto přání zřejmě pramení z jeho dřívější přípravy obchodníka, avšak s tím rozdílem, že nyní František nechce mít zisk pro sebe, ale chce být sám někým, kdo je užitečný ostatním. Nejprve pracuje jako sluha v klášteře a později žije jako poustevník a opravuje opuštěné kostelíky.

„První dílo, jehož se blažený František ujal, když se vymanil z rukou svého tělesného otce, byla stavba Božího domu. Nebudoval nový, nýbrž opravil polorozpadlý, starý, úctyhodně starý kostelík vylepšil. Nezrušil staré základy – budoval na nich – a tím, i když nevědomky, zachovával Boží slovo, protože »nikdo nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, totiž Ježíš Kristus«. Když přišel na místo, kde byl před dávnými časy postaven kostelík sv. Damiána, s milostí Nejvyššího ten kostel v krátké době s velikou horlivostí

²² TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 597.

²³ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 597.

opravil.“²⁴ Těmito slovy Tomáš Celano vyjadřuje další důležitý aspekt: František miluje Krista a díky této lásce se stane reformátorem církve, kterou František miluje proto, že patří ke Kristu. Františkova láska k církvi je jedna z věcí, které ho odlišují od heretiků této doby. Přijímat církev i s lidskými slabostmi jejích členů znamená věřit v milosrdenství a všemohoucnost Boha.

Postupně se začíná rodit jeho vztah k chudobě. Není to však výplod nějakých spekulací, ale poznání Krista ukřižovaného, trpícího v malomocných, a potřeba získat materiál na opravu kostela. František chodí po ulicích Assisi a žebrá o kameny a také o olej do lampičky před obraz Ukřižovaného. Jednoho dne si uvědomil, že starý kněz, kterému byl kostel svěřen, mu shání dobré jídlo. Knězi bylo totiž mladíka líto, když viděl, jak se namáhá. „František dobrotu kněze pochválil a jídlo přijímal. Pak si však řekl: »Všude nenajdeš takového kněze, který by se takto o tebe staral. Toto přece není život člověka, který se rozhodl žít chudě. Ani ti není prospěšné na takové věci si zvykat, jinak se časem vrátíš k tomu, čím nyní pohrdáš, a opět se oddáš přepychu. Nelenoš a choď si vyžebrávat jídlo ode dveří ke dveřím a jez směs toho, co ti lidé dají. Začal tedy chodit v Assisi ode dveří ke dveřím a žebrat jídlo. Když však uviděl nádobu plnou nejrůznějších jídel, třásl se zpočátku odporem, ale přemohl se, když vzpomněl Kristovy chudoby, a pak jedl a radoval se v duchu. Láska dělá vše sladkým a to, co bývalo sladké, hořkým.“²⁵ První žebrání pro vlastní obživu bylo tedy u Františka vedeno kromě zbožnosti i pocitem zodpovědnosti, aby nebyl na obtíž starému chudému knězi.

František žil svůj prostý život poustevníka, který opravuje rozpadlé kostelíky v okolí Assisi. V žádném případě se nechtěl stát klerikem nebo knězem. Znamenalo by to včlenit se do společenského uspořádání a přijmout důležité postavení, což bylo přesně to, co celou bytostí odmítal. Nezřekl se otce, obchodu, zajištěnosti a vlastní důležitosti proto, aby to vše zaměnil za ještě prestižnější a zajištěnější postavení. Chtěl se zařadit do společnosti jako ten, kdo není nic a nemá nic.

Třetí a poslední kostel, který František opravil, byl malý kostelík Panny Marie Andělské v Porciunkule. „Jednoho dne se v tomto kostelíku četlo evangelium o rozesílání apoštolů a svatý Boží byl přítomen. Ihned po mši svaté prosil naléhavě kněze, aby mu toto evangelium vyložil. Když svatý František slyšel, že Kristovi učedníci neměli mít ani zlato, ani stříbro, ani jiné peníze, že si na cestu neměli brát ani opasek, ani brašnu, ani chléb, že si neměli s sebou brát ani hůl, ani obuv, ani dva pláště, ale že jejich úkolem bylo hlásat Boží království a pokání, zaradoval se v Duchu Božím a řekl: »To je to, co chci, co hledám a co chci z celého srdce dělat.«“²⁶ Podle dalšího popisu je znát, že František byl doposud oblečen podobně jako poustevník. To znamená, že tak i vnímal svou identitu. Nyní nastává změna. Oblékl si hábit z hrubé látky ušitý do tvaru kříže a opásal ho provazem.

²⁴ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 350.

²⁵ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 600.

²⁶ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 356.

Boží muž pochopil, že chce žít doslova podle evangelia. Dělá to prostě tak, že přímá pro sebe Ježíšovy rady, které patřily apoštolům. Žije tedy jako chudý apoštol Ježíše Krista a káže o Božím království. Jeho kázání byla velmi prostá, ale účinná. Žije podle evangelia a pomáhá druhým, aby našli spásu. Chce se stát živým evangeliem, v němž by druzí mohli číst o lásce Boží a mohli snadněji chápat, co je to nebe, tedy pravé štěstí člověka.

3.6. František se po svém obrácení nestal žebrákem, ale menším bratem v Kristu

Je známé, že nejoblíbenější světcí bývají právě ti, kteří prošli velkým životním obrácením, jako třeba sv. Magdaléna, sv. Pavel, sv. Augustin či sv. Ignác. Dávají nám všem naději, že nikdy není člověk natolik špatný, aby se z něho jednou nemohl stát světec. Františkova cesta k plnému sjednocení se s Kristem byla obtížná. „Čiňte pokání a věřte evangeliu,“ je první výzva, se kterou se Kristus obracel na zástupy.²⁷ Sv. František chápe život v pokání podle evangelia především jako úsilí o trvalé obrácení.

Velmi často se u svatého Františka zdůrazňuje jeho asketický život a jeho úsilí o chudobu. Moderní svět dokonce prohlásil sv. Františka za patrona ekologů. To jsou však druhotné věci. Na svatém Františkovi je ve skutečnosti nejkrásnější jeho láska ke Kristu, k bratřím, ke všem lidem a pak i k celému stvoření, protože všichni tvoříme mystické tělo Kristovo, všichni jsme dětmi jediného Otce v nebesích a všichni jsme proto bratři a sestry. Láska Boží je největším zjevením evangelia.

Druhá legenda Tomáše Celana líčí zajímavou příhodu. Událost je zařazena hned za Františkův sen u Apulie. František se vrací do Assisi a v srdci si nese vzpomínku na silný zážitek Božího volání. Jeho přátelé ho však znovu zvou k rozpustilému životu. On však cítí touhu po ústraní. A dále Celano píše:

„František začal vystupovat jako zvláštní milovník chudých. Už tyto počátky dávaly tušit, jaký dokonalým způsobem v budoucnosti bude. Často vysvlékal své nádherné šaty a vyměňoval si je s chudými; snažil se úplně jim podobat. I když se mu to ještě nedařilo skutkem, srdcem už byl hotov. Jednou přišel na pouť do Říma. Z lásky k chudobě svlékl své jemné šaty, oblékl se do hadrů nějakého žebráka a usadil se mezi chudými v předsíni svatého Petra, kde se žebráci jen hemžilo. Pokládal se za jednoho z nich a s radostí a s chutí s nimi jedl. Kdyby mu v tom nebránila ostýchavost před známými, byl by tak činil častěji. Když došel k oltáři knížete apoštolů a viděl, jak skromné dary dávají poutníci, hodil tam celou hrst zlatých. Tím chtěl naznačit, že by měli všichni ctít zvláštním způsobem toho, kterého Bůh nade všechny ostatní pocítil.“²⁸ O co se tu František vlastně pokoušel? Žebrák, který hází k oltáři hrst zlatých?

²⁷ Srov. Mt 4,17; Mk 1,15.

²⁸ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 589.

Běžně se říká, že svatý František přijal chudobu žebráka. Není to přesné. K pochopení svých tvrzení musím blíže ukázat na společenskou strukturu středověké společnosti. Nejvyšší postavení patřilo církvi. Druhý stav patřil šlechtě. Středověké město mělo přesně oddělenou strukturu, podle toho, kde žili maiores a kde minores (tedy vyšší a nižší společenská třída).

Avšak i minores se mezi sebou rozlišovali. Na nejvyšším stupni byli samozřejmě nejbohatší měšťané. Za nimi následovali řemeslníci. Další skupinu tvořili chudí lidé, kteří se nechávali najímat na práci. Obcházeli domy a nabízeli se ke službě. Poslední společenskou skupinou města byli žebráci. Měli právo žít ve městě a žádat almužnu. Byli tak chráněni hradbami města, což v době středověku nebyla až tak zanedbatelná záležitost.

Zcela zvláštní skupinou lidí byli malomocní. Do této skupiny se mohl dostat člověk z kterékoli společenské vrstvy. Byl vyhnán za hradby města do leprosárií, kterých bylo tehdy kolem Assisi několik. Malomocní tak byli jakoby mrtví zaživa. Naprosté nic. A mezi tyto lidi František dobrovolně odchází, žije s nimi a ošetřuje je. Stává se menším a chudým.

Na druhé straně se František nestává běžným žebrákem, ale on i jeho bratři se řadí mezi chudé, kteří obcházejí usedlosti a nabízejí se k službě za trochu jídla. Bylo to velmi důležité, protože chudoba bratří nesměla být chápána jako povalečství, ale jako dobrovolná volba evangelního způsobu života a následování Krista „sine glosa“. To však neznamená, že bratři vždy našli práci. Zvláště ze začátku trpěli mnoho posměchu nebo byli přijati k práci a nic za ni nedostali. Teprve ve chvíli nejvyšší nouze, když nenašli práci nebo nedostali za práci slíbenou odměnu nebo měli mnoho nemocných bratří, které by jinak neuživili, byli bratři oprávněni jít žebrat a živit se „ze stolu Páně“.

Františkův vztah k práci je podivuhodný. Práce je v jeho očích „milost“. „Ti bratři, kterým Pán dal milost pracovat, ať pracují věrně a zbožně 2 tak, aby se vyhnuli zahálce - nepřítelkyni duše, ale ať *neuhasí ducha* svaté modlitby a zbožnosti, jemuž mají ostatní časné věci sloužit.“²⁹

Práce je již v této době (podobně jako dnes) viděna jako cosi poníženého, znak života prostých lidí. Kdo je bohatý, nepracuje. A pokud něco dělá, tak rozhodně ne obyčejnou práci. Velmi výmluvné je i Františkovo svědectví na konci jeho života, kdy nemocný a stigmatizovaný píše ve svém testamentu tato slova: „Já jsem *pracoval* vlastníma *rukama* a chci pracovat; a také rozhodně chci, aby i všichni ostatní bratři pracovali, a to na takové práci, která je čestná. Kdo to neumí, ať se to naučí ne proto, aby toužili přijímat odměnu za práci, ale pro dobrý příklad a kvůli odstranění zahálky. A kdyby nám nebyla dána odměna za práci, utečme se ke stolu Páně a žádejme almužnu dům od domu.“³⁰

²⁹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Řehole* (5, 1-2), in *SP* s.53; (srov. in *FP I.* 88).

³⁰ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Závět' svatého Františka* (20-22), in *SP* s.61; (srov. in *FP I.* 119 – 120).

František se tedy dobrovolně stává především menším bratrem v Kristu. Následuje šlépěje Kristovy. „Necht' je mezi vámi takové smýšlení jako v Kristu Ježíši: Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.“

3.7. Modlitba Františkova obrácení

*„Nejvyšší, slavný Bože,
osviť temnoty mého srdce
a dej mi, Pane,
pravou víru,
pevnou naději
a dokonalou lásku,
moudrost a poznání,
abych splnil tvůj svatý a pravý příkaz.“³¹*

František je autorem několika spisů. Jsou to především jeho řehole, dále listy a také různé modlitby. První modlitba, kterou světec složil, je právě *Modlitba před křížem*. Jako poslední vznikla *Píseň bratra slunce*. Pouze tyto dvě modlitby se nám zachovaly v italštině. Tedy přesněji v tzv. Volgare neboli v hovorové řeči té doby. Ostatní texty, které František napsal nebo diktoval, byly psány latinsky. Případně je František diktoval italsky a bratři je hned překládali do latiny.

Dovolím si uvést text této modlitby v originálním znění:

*Altissimo glorioso Dio,
illumina le tenebre de lo core mio.
Et dame fede drecta,
speranza certa e carità perfecta,
senno e cognoscemento,
Signore,
che faccia lo tuo santo e verace comandamento. Amen.³²*

Modlitba je uvedena v mnoha starých rukopisech a bývá opatřena vysvětlením, že se ji František modlil, když k němu Kristus promluvil z kříže v kostelíku sv. Damiána.

³¹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Modlitba před křížem*, in SP s.113-114; (srov. in FP I. 276).

³² FRANTIŠEK Z ASSISI, *Preghiera davanti al Crocifisso*, in *Fonti Francescane Editio Minor*, Padova 1990, s. 143., FF 276.

Pokud ji čteme v italštině, cítíme, že modlitba má rytmus a rým. Spíš než jako spontánní projev se zdá být textem, který vznikl postupně. Chci tím říct, že tato modlitba se nejspíš rodila jako plod Františkova duchovního boje. Je také zcela evidentní, že text má niterný vztah k podobě kříže u sv. Damiána a to především její úvod: „*Nejvyšší, slavný Bože, osvít temnoty mého srdce ...* Kristus je vnímán jako Světlo. Jen on může vnést světlo do temnot hříchu, pochybností, samoty i vyprahlostí. Právě těmito slovy se František modlil těsně před tím, než k němu Kristus promluvil. O kříži samotném budu hovořit později.

Následuje vzývání božských ctností. Možná, že zpočátku František prosil jednoduše o rozmnožení víry, naděje a lásky. Jenže pak pochopil, jaká kvalita mu u každé ctnosti navíc chybí a o to prosí.

Mít *pravou víru* je velmi důležité. Jak snadno zaměníme pravého Boha za nějakou modlu. Jak se říká: „Běžíš sice pěkně, ale špatným směrem.“ V tuto chvíli František nemyslí především na věroučný obsah víry, ale spíš na vnitřní pravdivost srdce.

Pevná naděje překoná i stíny smrti. Naděje je nutná k životu. Ale mít pevnou, nezvratnou naději v Boha a jeho přísliby, to je cesta spásy. Naší nadějí je přece Ježíšova láska a milosrdenství. Nic cennějšího a spolehlivějšího v životě nemáme.

A jak máme milovat my? Jak odpovídat na tak dokonalou lásku, kterou nám Pán nabízí? *Dokonalou láskou*. Víme, že jí nejsme schopni, ale Pán nám může odejmout kamenné srdce a dát nám vroucí srdce plné Ducha Svatého. Snažit se o dokonalou lásku znamená následovat Krista.

Darem moudrosti a poznání František nemyslí na filozofické poznání světa. Nemyslí dokonce ani vnímavost pro teologické poznání. Ne, že by tyto věci nectil, ale ve chvíli obrácení hledá jen jedno: prosí, aby pochopil, co od něj Bůh žádá.

V některých knihách se objevuje v této modlitbě za prosbou o dokonalou lásku ještě prosba o *hlubokou pokoru*. Jedná se o pozdější úpravu. Pravděpodobně při prepisování rukopisů některý bratr modlitbu lehce doplnil. V původním textu však tato prosba není. Proč? Protože *hluboká pokora* je jedna z Pánových odpovědí na Františkovu otázku.

A jaké jsou ostatní odpovědi? Co Kristus po Františkovi především chce? Řekla bych, že *opravdovou víru, pevnou důvěru a vroucí dokonalou lásku*.

4. KŘÍŽ V S. DAMIANO

SYMBOL FRANTIŠKÁNSKÉHO OBRÁCENÍ

Nebudeme nyní mluvit o jednotlivých symbolech na kříži, ale spíše o významu damiánského kříže jako takového. Pro další studium přikládám článek, jehož autorem je Piotr Anzulewicz OFMConv., který se zabývá vysvětlením jednotlivých obrazů damiánského kříže. Článek byl zveřejněn na pokračování v časopisu Immaculata č.56-č.58.

Na úvod bych se ráda zmínila o vlastní modlitbě znamení kříže, dále o modlitbě před křížem a před Ukřižovaným. V dějinách křesťanství je patrný vývoj, který si alespoň stručně nastíníme.

4.1. Znamení kříže

Znamení kříže se většinou doprovázíme slovy: "Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého". Je to modlitba vyznání víry v Nejsvětější Trojici. Tato formule je velmi stará, najdeme ji přímo v evangeliu: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtíte ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“ (Mt 28,19). Tato slova zaznívají podle přání Pána Ježíše při každé svátosti křtu a když je vyslovujeme při znamení kříže, vyznáváme tím svou víru v Nejsvětější Trojici a zároveň si připomínáme svůj křest. Znamení kříže však může být provázeno i jinou formulí modlitby. Každopádně tato krátká modlitba vyznání víry spojená se znamením kříže, je určitě nejčastější modlitbou, kterou se křesťané dodnes denně modlí.

Od počátku připisovali křesťané znamení kříže duchovní účinnost. Zdá se, že znamení kříže se dělalo spíše jedním prstem než celou rukou. Pravděpodobně se činilo vícekrát, na každé části těla, na čele nebo na prsou nebo i na ústech, místo pouze jednoho žehnání, zahrnujícího celé tělo. Dodnes nám zůstal tento zvyk zachován, když děláme tzv. Malý kříž. Znamenáme se jím především ve mši svaté před čtením evangelia.

Zavedení dnešního způsobu se připisuje mnichům z 8. století. Znamení kříže se tedy činilo tak, že se spojily tři první prsty pravé ruky a ostatní dva zůstaly ohnuté, pak se tři spojené prsty dotkly čela, prsou, pravého a levého ramena. Tento zvyk se udržuje ve východní církvi v Rusku. V latinské církvi nastala změna ve 13. století a přijal se dnešní zvyk otevřenou rukou, která se dotkne levého ramena před pravým.³³ Pokřížování se je tedy dávný křesťanský zvyk. Poněkud jiná historie poznamenala zobrazování kříže a jeho uctívání.

³³ Srov. TOMÁŠ ŠPIDLÍK, *Spiritualita křesťanského Východu Modlitba*, Velehrad 1999, str.103-104.

4.2. Modlitba před křížem a před Ukřižovaným

Kříž byl nástroj utrpení, používaný různými starověkými národy, především Peršany a Římany. Stal se symbolem křesťanství, protože na něm zemřel Ježíš Kristus a tím nás vykoupil. První křesťané chápali Ježíšovu smrt na kříži jako výlučně spásonosnou událost, i když zároveň vnímali silně paradox kříže. Nástroj, který sloužil k popravě, tedy symbol smrti a hanby, se díky Kristově smrti a zmrtvýchvstání stává nástrojem a tím i znamením vykoupění lidstva. Znamení kříže (pokřižování), jak jsem se zmínila výše, se stalo od počátku křesťanství modlitbou.

Něco jiného však bylo zobrazování kříže a modlitba před křížem. V prvních třech stoletích se jako nejznámější křesťanský symbol objevuje znamení ryby, případně obraz Dobrého pastýře. Velký zlom nastává od dob Konstantinových³⁴. Nejprve to jsou prosté kříže, které byly později zdobeny drahými kameny. Zjevení kříže, které Konstantin viděl ve snu před bitvou na Mulviově mostě r. 312, muselo být pro něj mimořádným zážitkem. Jak jinak si vysvětlit, že by si římský císař dal znamení šibenice jako svou válečnou korouhev? Již roku 313 udělil Ediktem milánským křesťanům náboženskou svobodu. Další velký zlom v úctě ke kříži nastal po roce 326, kdy matka Konstantinova, císařovna sv. Helena, přivezla do Říma ostatky sv. kříže, které našla za svého putování po Svaté zemi. Spolu se svým synem vybudovala v Římě baziliku *Santa Croce in Gerusalemme*.

První obrazy Ukřižovaného se objevují v 5. stol. a Ježíš je na nich nejméně do 11. stol. zobrazován zahalený, oblečený v královském rouchu. V pražské Loretě máme podobný druh kříže, který byl mylně vydáván za svatou Starostu.

Úcta k Ukřižovanému se objevuje kolem 11. století a ve 12. století zažívá svůj silný vzestup. Stává se moderní zbožností. Do této doby byl Ježíš Kristus zobrazován především jako Pantokrator. Nyní se objevují ikony, na nichž je Kristus namalován jako Spasitel na kříži.

³⁴ „Před rozhodnou bitvou s proticísařem Maxentiem na Mulviově mostě v Římě 28.10.312 prosil Konstantin křesťanského Boha o pomoc. Protože nepřítel měl značnou převahu, Konstantin musel ve svém vítězství spatřovat nejen vyplnění své modlitby, nýbrž i nezvratný důkaz převahy tohoto Boha nad bohy pohanskými. Proto hned po obsazení města se přiklonil ke křesťanství. **Výrazem Konstantinova smýšlení je nápis na Konstantinově vítězném oblouku, který dosud v Římě stojí, a ještě více jeho socha s křížem v ruce a s nápisem, který hlásá, že tímto znamením Konstantin zbavil město tyrana a vrátil římskému senátu i lidu jeho starou slávu.** Toto nápadné gesto nám bude srozumitelné, když si vzpomeneme na známé vyprávění o zjevení kříže Konstantinovi, jež Eusebius na základě císařova přísežného vyprávění o zjevení zdůrazňuje, že by tomuto zjevení nevěřil, kdyby o něm vyprávěl někdo jiný. Císař dodává, že sám zprvu nerozuměl smyslu tohoto zjevení (Podle *Eusebiova* výkladu měl Konstantin okolo poledne den před bitvou spatřit nad sluncem světelný kříž s nápisem „v tomto znamení zvítězíš“ latinsky *In hoc signo vinces*), a dlouho o něm přemýšlel. Příští noci však se mu ve spánku zjevil Kristus s oním znamením na nebi a uložil mu, aby je dal napodobit a užíval ho jako záštitu v bojích s nepřitelem. Konstantin dal proto zhotovit korouhev v podobě kříže a monogramem Kristovým, tzv. labarum, jež Eusebius popisuje podrobně.“ KADLEC J., *Církevní dějiny. I. Církevní starověk. (3. přepracované vydání)*, Praha 1983, s. 96.

Na duchovní a kulturní život v kraji kolem Assisi měli vliv syrští mniši, kteří byli nuceni odejít ze své vlasti v době obrazoboreckých bojů v letech 726 – 842. Žili v okolí Spoleta a zdejší oblast doposud nese mnoho stop jejich kultury. Kříž z kostela sv. Damiána má všechny podstatné rysy syrské inspirace. První kříže, které se tehdy v Itálii uctívaly, sem přišly právě ze Sýrie.

Legenda o sv. Kláře se zmiňuje ve svém úvodu o různých důkazech zbožnosti Klářiny matky Hortulány. Zdůrazňuje, že Hortulána navštívila Svatou zemi, vykonala pout' na Monte Gargano ke sv. Michaelu archandělovi a navštívila hroby apoštolů. Hned v další větě se poukazuje na to, že Hortulána se modlívala před Ukřižovaným. Z toho můžeme poznat, jakou důležitost měla modlitba před ukřižovaným Kristem v tehdejší době.

„Když se těhotná paní přiblížil porod, naléhavě prosila v kostele Ukřižovaného, aby jí dopřál ve zdraví přestat porod. A tu zaslechla hlas: »Neklesej na myslí, paní, bez nebezpečí přivedeš na svět světlo, které způsobí, že na zemi bude jasněji.«³⁵

4.3. Je damiánský kříž i františkánským křížem?

Kříž u sv. Damiána byl pravděpodobně zhotoven přímo pro tento kostelík někdy během 12. století. Je 2,1 m dlouhý, široký 1,3 m, o tloušťce 10 cm a je malovaný na dřevě. Visel v apsidě nad oltářem a byl tak duchovním centrem kostela. Toto je důležitá okolnost, protože v podobných kostelích nebývala uchováána Nejsvětější Svátost, tím spíše v kostelíku, který byl v době obrácení sv. Františka na spadnutí.

Kříž namaloval neznámý syrský mnich. Můžeme tedy tento kříž nazývat „františkánský“? Jistěže ano. Již z praktického hlediska: Tento kříž by dozajista upadl v zapomenutí, protože se nacházel v polorozbořeném kostelíku, který byl opraven jen zásluhou sv. Františka, a tak byl i zmíněný kříž zachráněn před úplnou zkázou.

Jsou tu však i důvody duchovního rázu. Skrze tento kříž si Kristus povolává Františka k hlubšímu následování a jeho symbolika má na Františka silný formační vliv. Kristus zde není trpící, ale vzkříšený, není přibit, ale rozevírá náruč. Ježíš je tu jako Světlo světa, vtělený Bůh, který přichází nabídnout spásu všem, kdo v něj uvěří a budou ho následovat. Damiánský kříž je ikona, která ukazuje na tajemství radostné zvěsti skrze teologické učení, které je vysloveno obrazem. Všechny tyto momenty měly nesmírný vliv na spiritualitu sv. Františka a později i sv. Kláry.

³⁵ *Život svaté Kláry z Assisi*, in *FP II*. 3156.

Doba, kterou František strávil při opravě kostelíka v San Damiano, se přirovnává k jeho jakémusi noviciátu. František se v tomto období zcela určitě velmi často modlil právě před tímto křížem. Druhá legenda Celanova popisuje Františkovo setkání s křížem takto:

“Když bylo Františkovo srdce už úplně přeměněno, šel jednoho dne kolem kostela svatého Damiána, který byl skoro rozpadlý a zcela opuštěn. Veden Duchem vstoupil, aby se pomodlil. Pokorně a pln oddanosti poklekl před Ukřižovaným. A tu se mu dostalo nezvyklých osvětlení a cítil se docela jinak, než když do kostela vstoupil. Za tohoto stavu k němu promluvil – je to od věků neslýcháno – obraz Ukřižovaného, jehož rty se pohybovaly. Oslovil ho jménem a pravil: »Františku, jdi a obnov můj dům, který, jak vidíš, se rozpadá.« František se při těch slovech chvěl úžasem a byl jakoby u vytržení. Připravoval se uposlechnout a cele se zaměřoval na tento úkol. Celou svou bytostí prožíval změnu, která se s ním stala. Protože sám pro tuto změnu nenalézal slov, sluší také nám, abychom mlčeli. Od tohoto dne byla jeho svatá duše jakoby zraněná a spolutrpkla s Ukřižovaným. Snad smíme mít zbožně za to, že se od té doby vtiskují jeho duši, i když ještě ne jeho tělu, znamení svatého utrpení.“³⁶

Myslím, že je více než jasné, jak významná to byla chvíle pro celý další Františkův život, který byl završen tajemstvím svatých stigmat. Jeho první modlitba, kterou složil, se váže k době jeho obrácení a modlil se ji právě před damiánským křížem. Je zcela jasné, že František vnímá Krista jako světlo a žádá ho, aby osvětlil temnoty jeho srdce. Františkova duše byla zraněna láskou Ukřižovaného Ježíše, a jeho srdce bylo uchváčeno tajemstvím Kristova pokoje a dobra

V četných knihách můžeme najít krásné úvahy nad tím, jak František vnímal svým srdcem Boha a jaký byl jeho vztah ke Kristu. Podobně můžeme uvažovat i o svaté Kláře. Autoři těchto pojednání vycházejí především ze spisů zmiňovaných světců, případně z příběhů legend. Tento přístup je naprosto správný a inspirativní. Pohlédneme-li však na damiánský kříž, máme před sebou obraz Ježíše, který viděl i František. Skrze tuto ikonu můžeme okusit něco z tajemství Františkova duchovního života. Je to naslouchání srdcem, rozhovor beze slov, okoušení v kontemplaci.

4.4. Damiánský kříž a sv. Klára

Příbytek u kostela sv. Damiána se stal místem, kde žila se svými sestrami sv. Klára. Po její smrti r. 1257 sestry opustily klášter u sv. Damiána. Klášteřík se totiž nacházel mimo hradby města a sestry tak byly neustále v nebezpečí. Bez duchovní podpory sv. Kláry neměly

³⁶ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 593-594.

odvahu zůstat. Navíc Klára byla uznána jako světice, pro kterou by hrob mimo hradby města nebyl dostatečně důstojným místem posledního odpočinku. K tomu je třeba připomenout, že v tehdejší době se ostatky světců kradly.

Stěhování sester bylo tedy důležité i proto, aby sestry mohly být blízko hrobu své duchovní matky. Vzácný kříž vzaly s sebou. Chránily ho 700 let. Běžně se tradovalo, že klarisky mají v klášteře kříž, který zázračně promluvil k sv. Františkovi, ale nikdo nevěděl, jak tento kříž vypadá. **Roku 1957, tedy 700 let od přesídlení klarisek od sv. Damiána**, poprvé v dějinách vystavily sestry klarisky tento kříž během Svatého týdne k veřejnému uctívání. V září 1958 byl pak kříž trvale umístěn v kapli sv. Jiří, která se nachází na místě bývalého kostela sv. Jiří poblíž nového kláštera sester klarisek. V tomto kostelíku byli původně na několik let pohřbeni jak sv. František, tak sv. Klára.

Od chvíle, kdy byl poprvé kříž veřejně vystaven, nepřestává k sobě poutat pozornost lidí. Zvláštní síla a podivuhodný mír Ježíšovy tváře, jemné linie jeho postavy jsou ozvěnou Kristových slov: „Já jsem světlo světa.“ To, co tu září, je oslavené lidství Ježíšovo. Tedy lidství mimořádné krásy.

Uvědomme si, jak byl tento kříž důležitý nejen v životě sv. Františka, ale i v duchovním směřování sv. Kláry. Prožila v jeho blízkosti celý svůj zasvěcený život. Připomeňme si opět krásná slova ze Čtvrtého listu sv. Kláry sv. Anežce České. Je to onen krásný obraz zrcadla. Nyní si však uvědomme, že kříž, který měla Klára před očima, je právě náš kříž od sv. Damiána.

„Do tohoto zrcadla se každý den dívej, královno, snoubenko Ježíše Krista, a v něm svou tvář neustále pozoruj, abys tak sebe celou, zevně i uvnitř, ozdobila pestrými šaty, abys byla ozdobena oděvem a květy všech ctností, jak to přísluší dceři a nejdražší snoubence nejvyššího Krále. V tomto zrcadle však září blažená chudoba, svatá pokora a nevýslovná láska, jak na to budeš moci v celém zrcadle s milostí Boží nazírat. Na začátku tohoto zrcadla si všimni chudoby toho, který byl položen *do jeslí a zavínut do plének*. Jak obdivuhodná pokora, jak úžasná chudoba! Král andělů, *Pán nebe i země* je položen do jeslí. Uprostřed zrcadla pak pozoruj pokoru nebo alespoň blaženou chudobu, nescetné námahy a trápení, které podstoupil pro vykoupení lidského rodu. Na konci tohoto zrcadla pak pohlédni na nevýslovnou lásku, s níž chtěl trpět na dřevě kříže a zemřít na něm tou nejpotupnější smrtí. A samo toto zrcadlo, položené na dřevo kříže, vybízelo kolemjdoucí, aby nad tím uvažovali, slovy: *Vy všichni, kteří jdete po této cestě, pohled'te a uvidíte, je-li bolest jako bolest má*. Odpovězme tedy tomu, který volá a nařiká, jedním hlasem, jedním duchem: *Rozpomenu se ve své paměti a má duše se ve mně zhroutlí*. Tedy žářem této lásky se stále více rozněcuj, královno nebeského Krále!“³⁷

³⁷ KLÁRA Z ASSISI, *Čtvrtý list svaté Anežce České (15-27)*, in *SP* s. 179-180; (srov. in *FP II*. 2902 – 2905).

4.5. Damiánský kříž a II. vatikánský koncil

Následující řádky jsou poněkud odvážné, přesto však určité souvislosti, jsou více než pozoruhodné. Víme, že když Kristus z damiánského kříže promluvil k Františkovi, žádal ho o obnovu církve.

Jak jsem uvedla v předešlém bodu, celých 700 let nikdo nevěděl, jak tento kříž vypadá.

1. Na Svatý týden 1957 je kříž poprvé vystaven.
2. V září 1958 je kříž trvale vystaven k veřejnému uctívání.
3. 28. října 1958 je překvapivě zvolen papežem kardinál **Angelo Giuseppe Roncali**, který přijal jméno Jan XXIII. Byl členem Sekulárního řádu sv. Františka, tedy tzv. III. františkánský řád).
4. 25. ledna 1959 papež poprvé veřejně ohlašuje svolání II. vatikánského koncilu.
5. Před zahájením koncilu podnikl sv. papež Jan XXIII. pouť do Loreta a do Assisi, aby se zde pomodlil za zdar koncilu. Byla to první papežská cesta od ztráty církevního státu roku 1870. Konkrétně Assisi navštívil 4. října 1962, aby před zahájením II. vatikánského koncilu prosil sv. Františka o přímlovu.
6. 11. října 1962 je zahájen II. vatikánský koncil.

Co tím chci říct? Svatý papež Jan XXIII. věděl, že damiánský kříž byl po 700 letech vystaven. Věděl o tom, jaké davy věřících do Assisi proudí. Jako františkánský terciář znal velmi dobře vnitřní poselství damiánského kříže, v němž vybízí Kristus sv. Františka, aby obnovil církev. Je tedy možné, že vystavení damiánského kříže k veřejnému uctívání po 700 letech mohlo být pro papeže Jana, krom jiných věcí, jednou z inspirací ke svolání koncilu.

5. FRANTIŠEK A PRVNÍ BRATŘI

Ve svém Testamentu sv. František píše toto: „A když mi Pán dal bratry, nikdo mi neukazoval, co mám dělat, ale sám Nejvyšší mi zjevil, že mám žít podle svatého evangelia. To jsem několika slovy a jednoduše nechal napsat a pan papež mi to potvrdil.“³⁸ **Příchodem prvního bratra se zcela mění Františkův život, je to poslední etapa jeho procesu obrácení.**

5.1. Společenství nadšených učedníků Kristových

Fraternita - utvořená z milosti Boží, darovaná Bohem, sjednocená kolem evangelia a Ježíše v eucharistii, oživovaná Duchem ukřižovaného a vzkříšeného Ježíše Krista, prodchnutá duchovním mateřstvím, provázaná milosrdenstvím, ponořená s láskou do Církve - je znamením a nástrojem otevřenosti vůči celému stvoření v univerzálním bratrství ke všemu stvořenému. František dal Pánu všechno a Pán mu za to dal bratry, kteří též dali Pánu všechno, a proto byla první františkánská fraternita tak krásná. Zrcadlo dokonalosti³⁹ nám svědčí o tom, že když sv. František chtěl popsat dokonalého *menšího bratra*, našel na každém bratru nějakou krásnou vlastnost. Prohlásil tak jednou provždy za dokonalého *menšího bratra či sestru* společný život v bratrství podle evangelia.

První Františkovo společenství bylo vedeno především silou jeho charismatu a horlivou láskou ke Kristu. Bratři ze začátku neměli řeholi, ale chtěli žít prostě podle evangelia a osobního příkladu sv. Františka. Když bratří přibývalo, sám František cítil, že je třeba, aby jejich způsob života byl schválen církevní autoritou. První řehole, kterou sepsal, byla jen velmi stručná. Kde je nadšení a plnost Ducha svatého, tam není potřeba složitých zákonů, které by určovaly, co má člověk plnit.

Pravděpodobně nejhezčí popis první fraternity bratří máme v Legendě tří druhů:

„Snažili se denně vroucně modlit, svýma rukama pracovali, aby zapudili jakoukoli zahálku, nepřítelkyni duše. O půlnoci vstávali a vroucně se modlili se slzami a vzdechy. Milovali se srdečnou láskou a jeden druhému sloužil a krmil jej jako matka svého milovaného jedináčka. Byli tak pevně zakořeněni a založeni v lásce, že jeden druhého ctil jako svého otce a pána. Ti, kdo nad druhé vynikali úřadem představenství nebo nějakou předností, platili za nižší a prostší jiných. Všichni žili radostně v poslušnosti, oddaní ochotně představenému.

³⁸ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Závět' svatého Františka (14-15)*, in *SP* (srov. in *FP I.* 116).

³⁹ Srov. *Zrcadlo dokonalosti*, in *FP I.* 1782.

A nesoudili ho, je-li dobrý, či špatný: vše, co přikazoval, uznávali za vůli Boží, a proto jim bylo plnění příkazů příjemné a snadné. Tělesných žádostí se zdržovali, druh druhu nesoudili ani nešpehovali a chránili se, aby jeden druhého neurazil. A když se někdy stalo, že jeden o druhém prohodil slovo, které by ho mohlo urazit, vyčítalo mu svědomí tolik, že neměl pokoje, dokud se ze své viny nevyznal, nevrhl se na zem a nenechal si šlápnout na ústa nohou uraženého bratra. Zdráhal-li se uražený bratr na ústa mu šlápnout, tu, když byl bratr, který urazil, představeným, rozkázal mu, aby to učinil. Když byl podřízený, prosil představeného, aby šlápnout přikázal. Tak se snažili žít bez jakéhokoli nedorozumění či zlomyslnosti a zachovávali mezi sebou dokonalou lásku. Proti chybám se snažili stavět jim protivné ctnosti a v tom všem je podporovala milost Pána Ježíše Krista. Také si nic nepřisvojovali, ale knihy a jiné darované věci užívali společně podle podání apoštolů. Ač mezi nimi vládla pravá chudoba, přece byli velkomyslní a štědrí ve věcech, které jim Pán udělil. S radostí a z lásky k němu z mála rozdělili všem prosícím, zvláště žebrákům.“⁴⁰

Fraternita, která je zde líčena jako vzor krásných a hlubokých vzájemných vztahů mezi bratry, však dává tušit i každodenní problémy, které bratři zakoušeli. Nebyla to jen četná pronásledování ze strany světa, ale i vnitřní neshody a různé těžkosti, které s sebou přináší lidské soužití. Autor legendy přesto staví fraternitu prvních bratří jako františkánský ideál a podle textu se dá soudit, že ji srovnává s problémy společenství, které již pozbylo ono prvotní charismatické nadšení.

Jak v legendách, tak i ve spisech sv. Františka máme příklady, kde František mluví o napomínání bratří, o potřebě přijímat vzájemně své chyby, o tom, aby bratři nikoho nesoudili, apod. Fraternita totiž není něco, co by „spadlo s nebe“ bez lidského přičinění. Každý opravdový vztah je darem Božím, avšak bez našeho úsilí nikdy nevznikne. Tak i fraternita je darem Boží milosti těm, kteří o ni usilují.

5.2. Obrácení prvních bratří podle legend Tomáše Celana

Je velmi dobré, abychom místo abstraktních úvah o tom, co všechno utvářelo krásu první fraternity kolem sv. Františka, viděli konkrétní obraz bratří, kteří ji tvořili. Nejdříve si musíme uvědomit, že tyto bratry oslovil především způsob Františkova obrácení:

„Tak nad ním vztáhl Pán svou ruku, proto ho síla Nejvyššího změnila, aby skrze něho mohli najít hříšníci důvěru, aby znovu zatoužili po milosti a aby byl všem lidem příkladem obrácení se k Bohu.“⁴¹ Toto je podstata evangelijního života sv. Františka: hlásat pokání

⁴⁰ *Assiská legenda tří druhů*, in *FP I.* 1446 – 1450.

⁴¹ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 321.

a obrácení příkladem i slovem. Podobně i obrácení jeho následovníků se stává inspirací pro ostatní.

Když hledáme příběhy obrácení prvních bratří v legendách Tomáše Celana, dojdeme k zajímavému zjištění. Ve své První legendě popisuje jen jeden příběh obrácení (bratra Bernarda) a v Druhé legendě celkem čtyři (bratra Bernarda, Silvestra, Pacifika a Prostého Jana). O obráceních ostatních bratrů se zmiňuje jen několika slovy. Neuškodí, když se hlouběji zamyslíme nad tím, proč Tomáš volil právě tyto čtyři bratry jako vzor františkánského obrácení.

5.2.1. Obrácení bratra Bernarda z Quintavalle

„Z posluchačů začal Božího muže jako prvý následovat jeden zbožný a prostý člověk z Assisi. Pak to byl bratr Bernard, který pochopil poselství pokoje a odvážně světce následoval, aby získal nebeské království.“⁴²

První legenda Celanova nám otevírá problém „prvního Františkova následovníka“, protože popírá Bernardovo prvenství. Již v Druhé legendě se píše: „...bratr Bernard, první plod řádu Menších bratří...“⁴³ Popravdě řečeno, dnes již nemůžeme s určitostí tvrdit, zda Tomáš udělal ve své První legendě chybu. Je však jisté, že ostatní dostupné prameny potvrzují, že Bernard byl skutečně prvním Františkovým následovníkem.

Pravý význam obrácení je nejlépe vidět, když porovnáme život člověka před a po obrácení. Bernard patřil mezi nejváženější maiores v Assisi nejen pro svůj šlechtický původ a značný majetek, ale především pro svou moudrost. O jeho výjimečnosti svědčí i to, že měl doktorát z obojího práva, který získal při studiu v Bologni. V té době bylo takové vzdělání mimořádné. Jeho úsudek měl velkou váhu jak v jednáních veřejných, i soukromých. Stručně se dá říci, že Bernard byl považován za mladého zbožného šlechtice s vynikajícím vzděláním, ke kterému se chodilo na radu.⁴⁴ Jinými slovy: Bernard byl významnou a ctěnou osobností ve městě.

Naproti tomu František byl před svým obrácením znám v Assisi především díky rozpustilému hodování s místní mládeží. Veselý a bohatý mladík, který zaplatil hostinu a ještě uměl ostatní i pobavit. Naopak Bernard byl uznáván pro svou rozvážnost, vzdělanost a moudrost. Tento fakt je velmi důležitý, protože oba dva patřili k lidem, o kterých se hodně mluvilo, ať už z rozdílných důvodů.

⁴² TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 360.

⁴³ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 696.

⁴⁴ Srov. ARNALDO FORTINI, *Nova vita di san Francesco*, Řím 1981, s. 34.

Již nyní je zřejmé, proč bylo obrácení bratra Bernarda tak významné pro život sv. Františka. Zatímco mnozí lidé viděli ve Františkovi blázna, Bernard postupně docházel k poznání, že tak velké obrácení muselo být u Františka nutně způsobeno mimořádným darem Ducha svatého.

„Často zval blaženého Otce do svého domu, hostil ho a pozorně sledoval jeho život i chování. Občerstven vůní jeho svatosti, počal spásnou bázeň a porodil žhavou touhu po spáse.“⁴⁵

Bernard znal celý příběh Františkova obrácení stejně jako každý jiný člověk ve městě. Je mu jasné, že opustit vlastní zámožnou rodinu a stát se žebrákem může jen blázen, nebo světec. Chce tedy zjistit, co je vlastním důvodem Františkovy proměny a zda tato proměna nebyla pouze vnější, ale také vnitřní povahy. „Pozoroval Františka, jak se celou noc modlí, jak málo spí a jak chválí Boha a jeho slavnou panenskou Matku. Pln obdivu si řekl: »Tento muž je vpravdě Boží!«“⁴⁶

Františkův duchovní život, jeho způsob modlitby či spíše jeho život modlitby, je pro Bernarda posledním a nejdůležitějším znamením. Nyní je již naprosto přesvědčen o tom, že toto obrácení je opravdové a inspirované samotným Bohem. Rychle se rozhodne ke změně života po Františkově příkladu.

„A Bernard řekl: »O všech věcech, které mám dnes, vím, že mi je svěřil Bůh. Jsem hotov podle tvé rady mu je vrátit.« »Chceš-li své slovo prokázat skutkem,« řekl světec, »půjdeme ráno do kostela, vezmeme do rukou evangelium a poradíme se s Kristem.« Brzy ráno tedy vešli do kostela a když se vroucně pomodlili, otevřeli evangelium rozhodnutí ve skutek proměnit radu, s níž se setkají. Otevřeli tedy knihu a Kristus jim takto oznámil svou radu: »Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej všechno, co máš, a dej to chudým.« Otevřeli knihu podruhé a četli: »Nic si neberte na cestu.« Otevřeli potřetí a zrak jim padl na tato slova: »Kdo chce jít za mnou, zřekni se sám sebe.« Bernard toto vše bez váhání provedl a ani o čárku se od těchto rad neodchýlil.“⁴⁷

V Legendě tří druhů je navíc připomenut bratr Petr Cattani. Je pozoruhodné, že tato legenda mluví o nevzdělanosti těchto bratří. „Ráno tedy vstali a ještě s jedním, který se jmenoval Petr a také chtěl být bratrem, šli do kostela sv. Mikuláše na assiském náměstí, aby se pomodlili. Protože byli lidé prostí a nedovedli najít slova evangelia o zřeknutí se světa, prosili vroucně Pána, aby jim ukázal svou vůli, jakmile poprvé otevřou knihu evangelií.“⁴⁸

⁴⁵ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 360.

⁴⁶ Idem.

⁴⁷ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 601.

⁴⁸ *Assiská legenda tří druhů*, in *FP I.* 1430.

O vzdělání bratra Bernarda jsem se již zmínila. Petr Cattani byl kněz a kanovník. Ani František nebyl zcela bez vzdělání. Víme, že byl původně schopným obchodníkem, což samo o sobě předpokládá jisté schopnosti a znalosti. Navštěvoval v Assisi školu u kostela sv. Jiří. Měl průměrnou znalost latiny a uměl i trochu francouzsky. František měl výbornou paměť. Nebyl sice tak vzdělaný jako Bernard, ale vzhledem k celkové situaci a době měl znalosti na velmi dobré úrovni.

Legenda tří druhů se zmínkou o nevzdělanosti bratří evidentně snaží omluvit způsob, jakým František náhodně otevírá evangelium. Toto užívání Písma svatého se nazývá *sortes apostolorum* a jedná se o starobylou křesťanskou zvyklost. Spočívá v tom, že nejdřív se v modlitbě prosí o Boží pomoc, pak se otevře náhodně kniha evangelií a nalezený text se aplikuje na řešení případu, pro který bylo požadováno Boží osvětlení. Je třeba dodat, že církev vícekrát zasahovala a neschvalovala tento zvyk, který považovala za pověru. Přesto byl tento způsob užíván velmi často.⁴⁹

Podle Druhé legendy Celanovy, který popisuje příhodu velmi podobně, je celá událost velmi autentická. Proč František udělal tuto věc? Bernard i Petr byli velmi vzdělání a František jim měl radit, jak následovat Krista. V této situaci potřeboval víc než kdy jindy jasnou odpověď od Pána. Na druhé straně jeho rozhodnutí žít podle evangelia bylo jasné, a tak důvěřoval, že skrze slova evangelií mu může přijít jen správná odpověď.

Vraťme se nyní k bratru Bernardovi. To, že byl při svém společenském postavení a osobním vzdělání schopen přijmout uvedená slova evangelia „sine glosa“, je skutečně obdivuhodné. Prodává celý majetek a rozdává chudým. Následuje Františka v životě evangelijní chudoby a minority.

„Jeho obrácení se k Bohu bylo příkladem pro jiné, kteří se k Bohu chtěli obrátit, také všichni majetek prodali a rozdali chudým. Svatý František měl z příchodu a obrácení tak významného muže velkou radost, protože se z toho ukazovalo, že se o něho Pán stará, když mu dal druha duchem tak spřízněného a věrného přítele.“⁵⁰

Bernard je nejen prvním následovníkem sv. Františka, ale také zástupcem těch, kdo jsou vznešení, vzdělání a bohatí, a přitom již jdou cestou svatosti. I když jsou to lidé žijící počestně a zbožně, přece jen mohou nastoupit cestu větší evangelijní dokonalosti tím, že vymění své bohatství materiální za duchovní, své významné postavení maiores za minores a otevřou se tak zcela Kristově lásce bez hranic.

⁴⁹ Srov. RAUL MANSELLI, *San Francesco d'Assisi*, Roma 1982, s. 87-91.

⁵⁰ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 361.

5.2.2. Obrácení bratra Silvestra

„Nepokládám za nevhodné zmínit se v této souvislosti o obrácení řečeného Silvestra; jak ho totiž Duch přiměl vstoupit do řádu. Silvestr byl kdysi knězem v Assisi. Boží muž od něho tehdy koupil kameny k opravě kostela.“⁵¹

Takto začíná Tomáš své vyprávění. Jeho poznámka, že *to nepokládá za nevhodné*, je dosti závažná. Například Sv. Bonaventura v Legendě maior hovoří jen o Silvestrově vidění a říká, že to byl muž ctnostného života. Zřejmě nechtěl o knězi vyprávět onu navýsost trapnou příhodu.⁵²

Silvestr byl sice kněz, ale jak můžeme vidět z Tomášova líčení, skutečný lakomec. Tedy kněz, který nehledá především Boží království, ale majetek. Jistým způsobem tak symbolizuje část kléru své doby, kterou charakterizuje bohatství a vzdálenost evangelium. František nikoho neodsuzuje, ale jemným hlasem svého příkladu zve i tyto syny církve k obrácení. Silvestr přichází právě ve chvíli, kdy Bernard rozdává svůj majetek chudým. Kněz lakomec se nestydí, zařadí se mezi tyto chudé, aby dostal příplatek za kameny, které František kdysi koupil na opravu kostela.

„František se pouсмál, když viděl, že i kněz je uštknut jedem hada. Aby v něm tento zavrženíhodný žár ochladil, nasypal mu do rukou, aniž počítal, plno mincí.“⁵³

František neudělal nic zvláštního. Neproněsl plamenné kázání o evangelijní chudobě, nenapomínal. Byl prostě a jednoduše štedrý bez hranic. Velkorysost a odpuštění. Příklad vnitřní svobody od majetku a penězích, které pro Františka neměly žádnou hodnotu. Jinými slovy: svým postojem dal Silvestrovi příklad pravé hierarchie hodnot. A právě tento příklad pomohl Silvestrovi k tomu, aby začal uvažovat o pomíjivosti světa a bohatství. Vidí mladíka, který byl sice před obrácením bohatým obchodníkem, avšak nyní je zcela na cestě následování Krista chudého a pokorného.

„A protože svých skutků litoval, otevřel mu Kristus velikost svého milosrdenství: ve vidění mu ukázal, jak před ním Františkovy skutky září a jak úžasně polepšují svět. Viděl totiž ve snu, jak z Františkových úst vychází zlatý kříž, jehož vrchol se dotýkal nebes a jehož rozpřážená ramena objímala obě části světa. Viděním otřesen, přemohl kněz svou nerozhodnost, opustil svět a stal se dokonalým následovníkem Božího muže, jako on byl Kristovým.“⁵⁴

⁵¹ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 696.

⁵² Srov. BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1056.

⁵³ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 696.

⁵⁴ *Idem.*

Tato vize je obrazem toho, co Silvestr pochopil. Pro Františka je pravým bohatstvím kříž Ježíše Krista. Ještě před chvílí dal František Silvestrovi trochu zlata, ale svým příkladem mu ukázal směr, kde má hledat *skrytý poklad*, o němž mluví evangelium, tedy Ježíšovu lásku. Silvestr pochopil a změnil svůj život od základu. Vstoupil do řádu a stal se chudým menším bratrem.

V příběhu Silvestrova obrácení Tomáš Celano ukazuje, že Františkova cesta je řešením pro všechny, kdo jsou sváděni touhou po majetku a moci. Jediné je třeba: hledat nejprve Boží království a vše ostatní bude dětem Božím přidáno.

5.2.3. *Obrácení bratra Pacifika*

„Na území Marky ankonské žil lehkomyšlný a bezbožný světák, který se oddal marnivému životu. Říkali mu »král básníků«, protože byl hlavou lehkomyšlných pěvců světských písní. I sám takové písně skládal. Krátce řečeno: byl tak slavný, že mu dal císař jako básníkovi vavříin.“⁵⁵

Těmito slovy charakterizuje Tomáš Celano život bratra Pacifika před jeho obrácením. Zpěvák a básník, který zakusil slávu světa v plném lesku. Neříká se tu, zda byl bohatý či ze vznešeného rodu. Tomáš chce podtrhnout právě fakt, že Pacifik byl slavný, protože to je něco, po čem mnozí lidé touží ze všeho nejvíc.

Je paradoxní, že často právě ti, kterým se skutečně podaří dosáhnout světské slávy, se cítí vnitřně velmi nešťastní. Člověk se někdy žene za falešnými sny, a když se blíží k jejich naplnění, zjišťuje, že jeho srdce zůstává prázdné. Pravděpodobně i tento slavný pěvec, který potkal Františka, měl zřejmě podobné pocity. Jeho osobní zkušenost je podobná tomu, čím prošel sám sv. František.

„A tu se ho dotkla ruka Páně. Viděl Františka v podobě kříže, který tvořily dva blýskající se meče. Jeden šel od hlavy k nohám, druhý přes prsa od ruky k ruce. Dosud blaženého Františka neznal, ale podle tohoto mimořádného znamení ho hned poznal. Tímto viděním zasažen, umínil si začít nový život.“⁵⁶

František na počátku svého obrácení potkal Krista v malomocném. Nyní *král básníků* potkává Krista ve Františkovi, který se dobrovolně připodobnil svému *malomocnému bratrovi*. Tito dva muži se neznali, ale jeden poznal druhého skrze kříž, kterým byl

⁵⁵ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 693.

⁵⁶ *Idem*.

poznámenán. ⁵⁷ Již pouhá fyzická přítomnost Františkova se stává pro Pacifika slovem Božím, tedy impulsem k obrácení. Najednou pochopil, že tento bosý muž v chudé kutně je o tolik šťastnější než on sám, protože je plný Boží lásky a pokoje.

„Blažený Otec zpočátku kázal pro všechny, nakonec však obrátil meč slova Božího proti tomuto muži. Napomínal ho, láskyplně mu poukazoval na pomíjivost všeho pozemského, a pak probodl jeho srdce výhrůžkou Božího trestu.“⁵⁸

František vytušil, co se s Pacifikem děje. A tak *obrátil meč slova Božího proti tomuto muži*. Tento meč však neznamenal násilí a zlobu, ale Františkovo hluboké pochopení celé situace a slovo lásky, které proniklo jako paprsek tmou. Kříž tvořený dvěma meči, který viděl Pacifik na Františkovi, mu pomohl pochopit, že skrze Františka a také jeho slova k němu nyní hovoří sám Nejvyšší. A tak setkání s Františkem dodalo Pacifikovi potřebnou sílu, aby i on přijal vlastní kříž a započal život v pokání.

Hloubku tohoto setkání ještě umocňovala další okolnost: František býval králem assiské mládeže, miloval hru na loutnu i zpěv. Znal, co je to potlesk nadšených posluchačů. A věděl, že to všechno se proměnilo v prach ve srovnání s poznáním Krista chudého a ukřižovaného. Dá se předpokládat, že toto o Františkovi věděl i Pacifik. Jistá vnitřní podobnost mezi Františkem a Pacifikem je tedy dalším momentem, který vedl Pacifika k setkání s Kristem.

„Ten člověk mu pak hned řekl: »Proč ještě mluvit? Třeba konat. Vezmi mne a vrať mě velikému Pánu!« Nazítrí ho světec oblékl a dal mu jméno Pacifik, protože se z vřavy světa navrátil k pokoji Páně.“⁵⁹

František je zde představen jako ten, kdo zve k obrácení všechny, kteří poznali pomíjivé štěstí úspěchu a slávy, protože jediným skutečným úspěchem je poznání, že člověk je stvořen Bohem a pro Boha.

„Bratr Pacifik se rád stýkal s blaženým Otcem a brzy se mu dostalo i mystických milostí Ducha – říkáme jim »pomazání Ducha« – jakých dosud nepoznal. Několikrát viděl, co jiným zůstalo zahaleno: na čele blaženého Františka viděl veliké písmeno Tau, krásné jako duha, uprostřed barevných kruhů.“⁶⁰

Kdysi Pacifik přijal vavřín od císaře, aby byl korunován na krále básníků. Nyní přijal pomazání Ducha svatého. Poznal krásu setkání s Kristem v modlitbě. Poznal sílu a krásu života podle evangelia. Pochopil, že znamení kajícího září na Františkovi jako duha

⁵⁷ Srov. C. TEDESCHI, *San Francesco e Frate Pacifico nelle Fonti francescane del Duecento*, in *Analecta TOR* 143, Řím 1987, s. 506.

⁵⁸ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 693.

⁵⁹ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 693.

⁶⁰ Idem.

uprostřed barevných kruhů podobně, jako kdysi spočinuly ohnivé jazyky na apoštolech (SK 2,3). Bonaventura ve své Legendě maior k tomu dodává:

„Prospíval pak ve velké svatosti. Dříve, než se stal ministrem ve Francii (zastával tam jako první úřad ministra), zasloužil si opět vidět veliké písmeno Tau na Františkově těle. Toto písmeno zářilo různými barvami a krásnilo jeho tvář podivuhodnou sličností. To znamená totiž svatý muž velmi ctil a miloval, často je v řeči doporučoval a na listcích, jež posílal, vlastní rukou psával, jako by celé jeho snažení směřovalo podle prorockého výroku k tomu, aby značil písmenem Tau čela mužů lkajících a truchlících, těch, kteří se opravdově obrátili ke Kristu.“⁶¹

5.2.4. Prostý Jan

„Kdysi šel svatý František kolem vesnice u Assisi. Přiběhl k němu jistý Jan, velmi prostý člověk, který právě oral na poli ... »Chci být Menším bratrem, neboť už dávno si přeji Bohu sloužit.«⁶²

Poslední vyprávění o obrácení jednoho z prvních bratří, kterému se Celano podrobněji věnuje, je příběh Prostého Jana. Podobný příběh najdeme ještě v Zrcadle dokonalosti⁶³. Je však třeba upozornit, že Zrcadlo dokonalosti je pozdější pramen než Druhá legenda Celanova, protože jeho poslední redakce spadá do konce 13. nebo začátku 14. století. I když je příběh líčen velmi podobně, přesto je v Zrcadle jasná snaha zakrýt negativní jednání ze strany příbuzných Prostého Jana. Držme se však Celanova textu, protože není podstatné, jak se přesně celá věc seběhla a která legenda je blíží pravdě, ale důležité je poselství, které z Tomášova příběhu vyplývá.

František jde kolem a Jan se za ním rozeběhne. Je již rozhodnut, že se chce stát jeho bratrem, a velmi prostým způsobem vyjádří jasné poznání vlastního povolání. Je zcela připraven udělat všechno, co od něj bude František žádat. Zdá se, že všechno bude bez problémů. František tedy vysvětlí Janovi, jakou má pro přijetí nových bratří podmínku: „Když viděl jeho prostotu, Otec se zaradoval. Na jeho žádost odpověděl: »Bratře, chceš-li se stát bratrem, rozdej chudým, co máš, a až se všeho zřekneš, přijmu tě.«“⁶⁴

Příkaz evangelia je jasný, zkušenost řádu to potvrzuje. Vytvořil se tak předpis, který všichni plní. A tak Jan udělá něco podobného jako František během svého obrácení, když jel

⁶¹ BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1079.

⁶² TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 776.

⁶³ Srov. *Zrcadlo dokonalosti*, in *FP I.* 1747.

⁶⁴ *Idem.*

prodat látky svého otce do Foligna. Na rozdíl od Františka pocházel Jan z chudé rodiny. Vypřáhl tedy voly a jednoho nabídl Františkovi pro chudé.

„Jan vypřáhl voly a jednoho z nich nabídl svatému Františkovi. »Tohoto vola,« řekl, »dáme chudým, protože tento podíl z majetku mého otce mi snad přísluší.«⁶⁵

Zde musím podotknout, že dnes asi málokdo ví, že do spřežení nestačí jeden vůl, ale musí být vždy dva. S jedním volem se prostě orat nedá. Reakce Janových příbuzných je tedy do jisté míry pochopitelná:

„Když o tom však rodiče a sourozenci uslyšeli, přiběhli se slzami v očích a litovali víc toho, že ztratili vola, než syna a bratra. Světec jim řekl: »Buďte klidní! Vracím vám vola a jen bratra беру s sebou.« Vzal ho tedy s sebou, oblékl ho do řeholního roucha a pro milost prostoty ho učinil svým důvěrným druhem.«⁶⁶

Pro chudou rodinu je ztráta tažného zvířete velmi závažnou věcí, přesto je však více než zarážející, že se nikdo z rodiny nestará o Janův osud. Je pro ně méně než ono zvíře. I tato situace možná připomněla Františkovi chvíli, když ho vlastní otec vlekl na náměstí před biskupa, aby se s ním soudil. Úplné ponížení člověka, který nemá pro své příbuzné žádnou hodnotu. František okamžitě pochopil celou situaci. Věděl, že v tuto chvíli ztratil Jan úplně všechno, protože pokud si do této chvíle myslel, že pro svou rodinu něco znamená, nyní zjistil, že nikoho z nich nezajímá jeho osud.

František vrátil tedy rodině tažné zvíře, protože v této chvíli již není skutečným projevem Janovy chudoby. Hned nazývá Jana bratrem a obléká ho do hábitu. Každý má to, po čem toužil. Původní Janova rodina oba voly, František bratra a Jan novou rodinu.

„A kdekoliv pak bratři jsou nebo se potkají, ať se mezi sebou chovají jako členové rodiny. Jeden druhému ať dá klidně najevo, co potřebuje, neboť jestliže matka živí a miluje svého tělesného syna, oč horlivěji má každý milovat a živit svého duchovního bratra?“⁶⁷

Příběh je však důležitý i proto, že ovlivnil Františkův způsob, jak přijímat nové bratry. Již v Nepotvrzené řeholi se píše: „Pokud však přijde někdo, kdo nemůže dát svůj majetek bez překážky, ale má duchovní touhu učinit tak, ať majetek opustí a to mu stačí. Nikdo ať není přijímán v rozporu se způsobem a s předpisy církve svaté.“⁶⁸

Ještě je třeba, abychom se v souvislosti s Prostým Janem zastavili u dalšího tématu, kterým pokračuje Celanovo vyprávění. Jedná se o způsob následování Františkova příkladu.

⁶⁵ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 776.

⁶⁶ Idem.

⁶⁷ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Řehole (6, 7-8)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 91).

⁶⁸ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Nepotvrzená řehole (2, 11-12)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 7).

„Když svatý František někde rozjímal, opakoval Jan ve své prostotě každý jeho posunek i výraz tváře a snažil se ho věrně napodobovat. Odplivl-li František, odplivl i Jan. Když Otec zakašlal, zakašlal i Jan; když vzdychal a plakal, dělal totéž i Jan. Bedlivě Františka pozoroval jako svůj vzor a věrně ho napodoboval. Světec to zpozoroval a jednou se ho zeptal, proč to dělá. A Jan mu odpověděl: »Slíbil jsem, že budu dělat všechno, co děláš ty. Bylo by pro mne nebezpečné cokoli opomíjet.« Světec se z jeho prostoty radoval, ale jemně mu bránil, aby po něm všechno opakoval. Nedlouho nato prostřáček ve velké čistotě zesnul a došel k Pánu. Světec ho pak často dával za vzor k následování a nenazýval ho bratrem Janem, ale s radostí svatým Janem.“⁶⁹

Na první pohled člověka napadne, že Jan byl člověk spíš zaostalý. Vidíme Františkovu trpělivost a takt. Mohl Jana přísně okřiknout, ale on vytušil, že Jan má zřejmě ke svému jednání nějaký důvod. Nepodceňuje ho. Z vysvětlení krom jiného vysvítá, že bratři v počátku řádu slibovali žít po vzoru sv. Františka. Předpisů měli velmi málo a jejich řeholí byl především Františkův příklad. Sám František byl zřejmě překvapen, k jakému chápání může podobný slib vést.

Jan napodoboval Františka v naprosto slepé poslušnosti. Netřeba se nad tím nijak pohoršovat, zvláště když si uvědomíme, jakým způsobem byl Jan přijat do řádu. V té chvíli ztratil všechno, co si doposud myslel, že má. Byl to František, kdo mu vrátil „půdu pod nohama“, když ho nazval bratrem a odvedl si ho s sebou. Od této chvíle byl pro Jana jediná skutečná rodina. Jan k Františkovi přilnul jako malé dítě a přesně tak i pochopil způsob, jak ho má následovat. Jeho odpověď by se dala vysvětlit i takto: „Františku, já nejsem moc chytrý. Slíbil jsem, že budu žít podle tvého příkladu. Nejsem si jistý, jestli poznám, co je důležité a co ne. Tak jsem se raději rozhodnul, že budu dělat podle tebe úplně všechno. Mám tak jistotu, že mi neuteče něco důležitého.“ Jistě se takový přístup nedá následovat, ale horlivost duchovního syna, který nechce opominout nic, co slíbil žít, byť by to pro něj znamenalo stát se směšným, je obdivuhodná. Navíc pokorné přiznání, že „není moc chytrý“ ukazuje na jeho duchovní čistotu a krásu.

A tak poslední vyprávění o obrácení bratří se týká těch, kdo jsou chudí a prostí, a přesto hledají cestu, jak žít pro Pána podle rad svatého evangelia. I oni mají otevřenou cestu do Františkova společenství.

⁶⁹ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 776.

6. FRANTIŠKÁNSKÁ FRATERNITA

K podstatě františkánského způsobu života podle evangelia patří především minorita - chudoba a fraternita. Pro svatého Františka tyto prvky zcela jasně vyplývají z evangelních rad a způsobu života Pána Ježíše, jehož šlépěje chce František následovat. Právě výraz „následovat šlépěje Pána Ježíše Krista“ je pro Františka velmi typický a inspiroval se jím v prvním listu svatého apoštola Petra⁷⁰. Minorita a fraternita jsou pro svatého Františka konkrétní podobou evangelijního života. Důležitost, kterou kladl na tyto dvě hodnoty, můžeme vidět i v tom, že svému společenství dal název Menší bratři⁷¹; nenazval je Společenství Kristových chudých ani Kajícníci Kristovi. Jako nejdůležitější charakteristiku svého společenství sv. František označuje pokoru a schopnost umět být bratrem.

Slovo „fraternita“ se na první pohled týká mužského společenství, protože je odvozeno od slova bratr. Je to logické, protože první společenství, které František založil, tvořili skutečně bratři. Brzy však vzniká společenství Řád chudých sester⁷² a zrodem Třetího řádu je již naprosto jasné, že pojem „františkánská fraternita“ znamená především evangelní pojetí kvality vztahů.⁷³ „Fraternita“ tedy není cosi, co by se týkalo jen bratří, ale je to označení, které se ve františkánském světě běžně používá pro vyjádření specifiky františkánského společenství.

V našich zemích není tento termín dosud běžně užíván, protože není zatím dobře znám. Je možno ho přeložit jako bratrství, františkánské společenství atd., avšak každým překladem se dostáváme poměrně daleko od původního konceptu a hrozí trochu nebezpečí, že když budeme v kontaktu s bratry a sestrami z jiných kultur, pak zase nebudeme vědět, co to vlastně fraternita je. Pro ženská společenství nelze ani používat slovo „sororita“, jelikož v západním světě a především ve Spojených státech je tento termín spojen s velmi negativními zkušenostmi feministického hnutí lesbických žen. Navrhuji tedy, abychom ponechali latinský výraz „fraternita“, protože i „komunita“ je slovo latinského původu a jeho používání je nám tak běžné, že nás ani nenapadne ho překládat. Je však naprosto nezbytné, abychom hlouběji pronikali do obsahu slova fraternita. Nyní tedy několik myšlenek k tomuto tématu.

Přestože františkánská fraternita je v podstatě něco velmi prostého, není tak jednoduché ji popsat několika slovy. Pokusím se poukázat na rozdíl mezi termínem komunita a fraternita. Komunita vychází z toho, co má být společné (např. společná modlitba, vlastnictví, činnost,

⁷⁰ Srov. 1. Petr 2,21.

⁷¹ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis*, in *FP I.* 386-387.

⁷² Srov. KLÁRA Z ASSISI, *Řehole sv. Kláry*, in *FP I.* 2750.

⁷³ Srov. TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis*, in *FP I.* 384.

místo), kdežto fraternita staví na vztazích, tedy na osobním obrácení a vztahu k Bohu i bližnímu, a to bez ohledu na vnější podmínky, v nichž se dané společenství nachází.

6.1. Historický vývoj řeholní komunity

To, že je život ve společenství jedním ze základních prvků křesťanství, bylo jasné od počátku církve. Obraz prvotní církevní obce v Jeruzalémě, tak jak ji popisují Skutky apoštolů, je toho jasným svědectvím. Již od počátku se uvnitř tohoto širšího církevního společenství rodí i různé formy zasvěceného života. Vedle mučednictví, které bylo považováno za nejvyšší možné spodobnění se s Kristem, vznikají postupně další formy totálního odevzdání se Kristu. Zvláště v historickém období, v němž ustalo pronásledování, se křesťané ptají: „Jak mohu dnes celý svůj život darovat Kristu?“ Zakusit mučednictví se stává výjimečným, církev roste početně, ale noví členové nemají v sobě často ono prvotní nadšení. Tato situace je výrazná především po získání svobody Ediktem milánským r. 313, kdy vznikají nejrůznější asketické formy života. Jsou to především první poustevníci, kteří hledali způsob, jak různými druhy askeze žít v úplné vydanosti Kristu. Původní význam slova mnich (latinsky monachus, což je odvozeno od řeckého slova μόνος) je „jeden“ žijící odděleně, což má vyjadřovat především askezi v odloučenosti od světa.

Výrazným průlomem v chápání křesťanské svatosti je *Život sv. Antonína Poustevníka*, který sepsal sv. Atanáš. Tato legenda je prvním životopisem světce, který nezemřel mučednickou smrtí. Stává se tak i novým „návodem“ jak dosáhnout svatosti. Svatý Antonín Veliký je sice poustevník, je však vyhledáván jako duchovní rádce, má rovněž své následovníky, a tak v jeho blízkosti vzniká duchovní společenství. Později Pachomius tvoří nový druh komunity, kde žijí poustevníci, kteří mají své poustevny postaveny blízko sebe a dodržují společný řád. Svatý Augustin pak dává základ skutečnému řeholnímu společenství. Členové mají společné vlastnictví, společně pracují, modlí se, slouží druhým.

Nejvýrazněji však pojetí řeholního společenství ovlivnil sv. Benedikt. Především v době svatého Františka byl benediktinský řád vnímán jako základní model řeholního života. Jsou však mnohé typické benediktinské charakteristiky, které ve františkánském pojetí byly zcela změněny. Je to např. funkce opata, který je ve svém úřadu doživotně a je pánem svého opatství. Dále „stabilitas loci“, přesný a neměnný řád, liturgie, mlčení, vztah k majetku atd.

To, co přinesl sv. Benedikt do mnišského způsobu života, bylo geniální. Shromáždil a sjednotil velké množství rozptýlených poustevníků a dal jim jednotný řád. Různí potulní rádoby poustevníci totiž nebyli právě ozdobou církve, a tak Benedikt umísťuje své poustevníky za zdi kláštera, kde panuje přísný řád a kde mají mniši zůstat až do smrti, pokud by snad někteří z nich nebyli poslání založit nový klášter. Termín „komunita“ se pak dlouho

chápal v benediktinském pojetí. Velmi výrazně ovlivnil i františkánství, protože původní fraternity ve snaze vnést do charismaticky pestrého života více pořádku přijaly mnohé benediktinské formy, čímž v některých případech utlumily sílu a originalitu františkánského života ve společenství.

Jedním ze základních prvků františkánské spirituality je právě fraternita, která se liší od pojetí komunity v benediktinském duchu i od řeholní komunity v běžném slova smyslu. Jsou tu totiž specifika, která právě dnes přicházejí stále více ke slovu a ukazují cestu i novým formám společenství zasvěceného života.

Jeden z posledních dokumentů Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života „Congregavit nos in unum Christi amor“ (Spojila nás v jedno Kristova láska) říká toto: „Není možné užívat pojem ‘řeholní společenství’ v jednom jediném významu. Dějiny řeholního života svědčí o rozličných formách, jak může být jediná communio žita podle vlastního charakteru jednotlivých institutů. Tak můžeme dnes obdivovat podivuhodnou mnohost řeholních rodin, které církve obohacují a ji vyzbrojují pro každé dílo. Přesto se jevil bratrský život ve společenství ve svém bohatství forem jako důsledné uskutečnění onoho společného bratrského smýšlení, které spojuje všechny křesťany mezi sebou.“⁷⁴

6.2. Františkův vzor pro fraternitu

V dějinách se při zakládání nových řeholních společenství stále opakuje jeden prvek: žít po vzoru prvotní jeruzalémské obce. Jinak je tomu u sv. Františka. On se vrací k modelu dvanácti apoštolů, v jejichž středu žije Ježíš. Pán je tím nejdůležitějším poutem fraternity. Nejde tedy ani tak o to, že se řeholníci zavážou žít i zemřít za zdi jednoho kláštera, ve kterém je shromážděna komunita, ale o to, že fraternita je tam, kde jsou bratři či sestry shromážděni kolem Ježíše.

Vzpomeňte na naše bratry a sestry ve vězení či internaci. Neměli nic a přesto podle svědectví, která známe, co se u nich zvláště upevňovalo, byl život ve fraternitě. Fraternita totiž nepotřebuje nic, jen Ježíše a kolem něho shromážděné společenství. To však neznamená, že ve fraternitě si každý dělá, co chce, a jde, kam chce. Každá fraternita je totiž vedena svým představeným, který ji má sjednocovat kolem Ježíše a sloužit bratřím či sestrám tím, že dbá na to, aby fraternita skutečně žila správným duchem.

⁷⁴ KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA „Congragavit nos in unum Christi amor“ z 2.2.1994, č. 10.

6.3. Poutníci

Sv. František chce následovat „šlápěje našeho Pána Ježíše Krista“. Touží žít jako jeden z jeho apoštolů. Žít s Ježíšem a být poslán Ježíšem. Společenství Ježíše s jeho apoštolů je ideálem a vzorem františkánské fraternity. Proto první bratři opouštěli všechno a následovali Krista, aby mohli žít v putující fraternitě, a dostávají poslání hlásat Boží království. Takové společenství není vázáno na určité místo, ale je otevřené znamením doby.

S přibývajícím počtem nových bratří, ale i s přibývajícím počtem stárnoucích a nemocných členů, si i františkánská fraternita vyžádala pro dobro bratří život v domech. Přesto však je třeba mít na zřeteli vnitřní hodnoty, které utvářejí fraternitu, která má mít vlastnosti poutníka.

„Bratři at' si dávají pozor, aby vůbec nepřijímali ani kostely, ani chudičké příbytky, ani nic, co se pro ně staví, pokud by to nebylo podle svaté chudoby, kterou jsme v Řeholi slíbili, a aby se tam vždy chovali jako *cizinci a poutníci*.“⁷⁵ „Když často kázal o chudobě, vštěpoval bratřím výrok evangelia: »Lišky mají doupata a nebeští ptáci hnízda, ale Syn člověka nemá, kam by hlavu položil.« Proto nabádal bratry, aby podle obyčeje chudých stavěli si chudičké chýšky, kde by nebydleli jako ve vlastním, nýbrž jako poutníci a příchozí v cizím. Říkal, že je zákonem poutníků hledat úkryt pod cizí střechou, prahnout po vlasti, pokojně se ubírat dál.“⁷⁶

6.4. Teologický základ „bratrství“ v křesťanství

Dotkli jsme se jedné věci: fraternita je základní křesťanský pojem. A jdeme-li dále, je to vlastně základní obecně lidský pojem. Je tu však jistý rozdíl, protože bratrství z obecně lidského hlediska je dáno pokrevním příbuzenstvím. Bratry a sestry si nevybíráme, ale přijímáme je v téže rodině. Křesťanství přináší významný posun. Křesťanské bratrství je odrazem lásky společenství a jednoty Nejsvětější Trojice. Pramení z přijetí a rozpoznání Boha jako Otce a Stvořitele všech a přijetí bližního jako bratra.

Pojetí bratrství je v křesťanství již od sv. Pavla chápáno jako společenství Božích synů. Nejedná se tu o zdůrazňování mužského prvku, ale o hodnotu křtu, který nás přivádí k novému životu podle ducha, k novému společenství, kde má každý bez rozdílu hodnotu Božího syna. Žena, která v té době neznamenal téměř nic, tak najednou dostává stejnou hodnotu jako syn. Tyto nové vztahy pramení z tajemství vtělení Syna Božího, který nás spasil a vykoupil svou obětí na kříži, a tak nám získal i účast na svém synovství. Pro upřesnění cituji několik myšlenek sv. Pavla:

⁷⁵ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Závěť svatého Františka (24)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 122).

⁷⁶ BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1120.

„Ti, kdo se dají vést Duchem Božím, jsou synové Boží. Nepřijali jste přece Ducha otroctví, abyste opět propadli strachu, nýbrž Ducha synovství, v němž voláme: 'Abba, Otče!' Tak Boží Duch dosvědčuje našemu duchu, že jsme Boží děti. A jsme-li děti, tedy i dědicové – dědicové Boží, spoludědicové Kristovi; trpíme-li spolu s ním, budeme spolu s ním účastni Boží slávy.“ (Řím 8,14-17)

„Vy všichni jste přece skrze víru syny Božími v Ježíši Kristu. Neboť vy všichni, kteří jste byli pokřtěni v Krista, také jste Krista oblékli. Není už rozdíl mezi židem a pohanem, otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.“ (Gal 3, 26-29)

6.5. František a kontemplace „fraternity“

Bratrství je základním evangelijním pojmem. I to je důvod, proč má v životě sv. Františka tak výrazný rys. František věrně následoval šlépěje svého Pána, a tak dokázal uskutečnit evangelijní bratrství nesmírně specifickou formou. Jeho bratrství pramení z hlubokého vztahu k Bohu, který zpětně otvírá jeho srdce novým obzorům, v nichž pak vidí své spolubratry, ostatní bližní a dokonce i celé stvoření jako bratry v Kristu, děti jediného Otce na nebesích.

Počátek můžeme vidět již při jeho obrácení: „Muž Boží vrátil otcí peníze, které chtěl vynaložit na opravu zmíněného kostela, a to na radu assiského biskupa, který soudil, že by nebylo správné věnovat na svaté účely to, co nebylo spravedlivě nabyto. Lidem, kteří se sběhli, František řekl: 'Od nynějška budu říkat: Otče náš, jenž jsi na nebesích – a už nebudu říkat: otče Petře Bernardone. Vracím mu – vizte – nejen jeho peníze, ale také všechny své šaty a půjdu za Pánem nahý.' Ó svobodná duše muže, kterému stačí jen Kristus!“⁷⁷

Kontemplace Božího Otcovství jde ruku v ruce s kontemplací bratrství v Kristu. „Na všech mužích a ženách, kteří toto budou činit a vytrvají až do konce, *spočine Duch Páně* a učiní si u nich příbytek a domov. A budou dětmi nebeského Otce, jehož skutky činí. A jsou snoubenci, bratry a matkami našeho Pána Ježíše Krista. Snoubenci jsme tehdy, když v Duchu svatém je věrná duše spojena s Ježíšem Kristem. Bratry pak jsme, když konáme vůli jeho Otce, který je v nebesích; matkami jsme, když ho nosíme ve svém srdci a ve svém těle díky lásce a čistému a upřímnému svědomí, rodíme ho skrze svaté konání, které má druhým svítit jako vzor.“⁷⁸

„Síla lásky z něho udělala bratra všech tvorů. Proto se nelze divit, že ho Kristova láska učinila ještě víc bratrem těch, do jejichž duše vtiskl Stvořitel svůj obraz. Říkával, že není nic

⁷⁷ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka*, in *FP I.* 597.

⁷⁸ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List věřícím*, (6, 48-53), in *SP*, (srov. in *FP I.* 200).

vznešenějšího nad spásu duší, a prokazoval to tím, že Boží Syn se za spásu duší dal přibít na kříž. Proto se tak usilovně modlival, tak neúnavně kázal, tak silně se snažil dávat dobrý příklad. Měl za to, že je Kristovým přítelem, jen když miluje duše, které také Kristus miloval. Proto také velmi ctil učitele Božího slova, protože vykonávají s Kristem týž úřad jako jeho spolupracovníci. Své bratry pak v hluboké víře ve společnou účast na věčném dědictví vroucně uzavíral do svého milujícího srdce.⁷⁹ Z Františkova milujícího srdce tak pramení i konkrétní způsob života ve společenství s jeho bratry. Vztah k Nejsvětější Trojici stále více pronikal do všech konkrétních vztahů, které utvářel se svými spolubratry, s ostatními bližními i celým tvorstvem.

6.6. Fraternita v duchu chudoby

Jistě není třeba zdůrazňovat, jak sv. František neustále dbal o to, aby on i celá fraternita bratří žili v chudobě. Dějiny františkánství jsou plné sporů o to, co je to vlastně život v evangelijní chudobě. Zamyslíme-li se však nad významem chudoby z hlediska bratrství či sesterství, pak se nám chudoba jeví jako vnitřní hodnota, která je pro fraternitu životodárná.

6.6.1. Závazek - stát se skutečným darem pro druhé

• V totálním zřeknutí se sebe, inspirované Ježíšem přítomným v eucharistii. „Jak obdivuhodná vysokost a úžasná důstojnost! Jak vznešená pokora! Jak pokorná vznešenost, s níž Pán veškerenstva, Bůh a Syn Boží, tak se poníží, že se pro naši spásu skrývá v nepatrné způsobě chleba! Pohleďte, bratří, na Boží pokoru a *vylévejte před ním svá srdce; pokořte se i vy, aby vás povýšil*. Proto si nic ze sebe neponechávejte pro sebe, aby vás celé přijal ten, který se vám celý vydává.“⁸⁰

• V stavu neustálé vděčnosti Bohu prožívat, že vše, co osobně máme, je darem Božím, který musíme neustále vracet. „Podívej se, člověče, jak skvělé postavení ti určil Pán Bůh, neboť tě stvořil a učinil *k obrazu* svého milovaného Syna, co se týče těla, a *k jeho podobě*, co se týče ducha. A všechno stvoření, které je pod nebem, každé podle své přirozenosti slouží, poznává a poslouchá svého Stvořitele lépe než ty. A neukřižovali ho zlí duchové, ale ty jsi ho ukřižoval spolu s nimi a dosud křižuješ svou zálibou ve špatnostech a hříších. Čím se tedy můžeš chlubit? ... ale tímto se můžeme chlubit, totiž svými *slabostmi* a tím, že každý den neseme svatý kříž našeho Pána Ježíše Krista“⁸¹

⁷⁹ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka*, in *inFP I.* 758.

⁸⁰ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List celému Řádu (27-29)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 221).

⁸¹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Napomenutí (5, 1-4.8)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 153 – 154).

6.6.2. Závazek k úsilí přijmout bratra jako dar

Skutečná fraternita je tam, kde je duch obrácení, kde se odpouští a kde je vidět každodenní úsilí o věrnost Bohu i lásce k bližnímu, a to i přes jednotlivé chyby a selhání. Svätý František učí, abychom dokonce omezenosti a nevěrnosti druhých chápali jako zcela zvláštní "milost Boží", totiž jako možnost prožívat i projevovat milosrdenství. „Říkám ti, jak mohu, ohledně záležitosti tvé duše, že to, co ti brání milovat Pána Boha, a kdokoliv ti v tom bude překážet, ať už bratři nebo ostatní, i kdyby tě napadali, to všechno máš považovat za milost. A tak chtěj a ne jinak. To považuj za pravou poslušnost vůči Pánu Bohu i mně, protože vím jistě, že toto je pravá poslušnost. A miluj ty, kdo ti tak činí. A nechtěj od nich nic jiného, než kolik ti Pán dá. A v tom je miluj; a nechtěj, aby *kvůli tobě* byli lepšími křesťany. A to ať je ti víc než poustevna.“⁸²

6.7. Vnitřní řád ve fraternitě

Je jisté, že každé společenství potřebuje pro svůj každodenní život jistý vnější řád. Kde je více lidí, kteří žijí pospolu, tam je nutné dohodnout pravidla, která platí pro všechny. Proto i naše fraternity mají samozřejmě svůj denní řád. Přesto však by všechna vnější pravidla měla mít určitou pružnost. Fraternita je tvořena především vnitřními principy.

6.7.1. Poslušnost evangeliu

Je nutné si uvědomit, že skutečná fraternita je darem evangelního života. Z toho plyne, že musí být ožívována Božím slovem a z něho čerpat jako z pramene života. Evangelní život je však také poslušnost: „To říkám i o všech ostatních, kteří se toulají a nedbají na kázeň řehole; protože náš Pán Ježíš Kristus položil svůj život, aby neztratil poslušnost vůči nejsvětějšímu Otci.“⁸³

Přestože František měl velkou úctu ke svědomí bratří, přesto vnímal poslušnost jako další z možností, jak následovat Ježíše chudého a pokorného. „A všichni bratři, kdykoliv *by se odchýlili od příkazů* Páně a toulali se mimo poslušnost, jak říká prorok, ať vědí, že jsou mimo poslušnost zlořečení, dokud budou vědomě setrávat v takovém hříchu. Když však vytrvají v příkazech Páně, které slíbili skrze svaté evangelium a svůj život, ať vědí, že žijí v pravé poslušnosti a ať jsou *požehnáni od Pána*.“⁸⁴

⁸² FRANTIŠEK Z ASSISI, *List ministromi (2-8)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 234 – 235).

⁸³ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List celému řádu (45-46)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 230).

⁸⁴ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Nepotvrzená řehole (5, 16-17)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 21).

6.7.2. Úcta k eucharistii

Přes všechnu naši osobní snahu, která je nutná, je třeba mít neustále na mysli, že fraternita je Božím darem. Stát se skutečným bratrem či sestrou je Boží milost. Eucharistie je svátostné setkání Ježíše s námi a také jeho svátostné přebývání mezi námi. Zde nacházíme zdroj, z něhož můžeme čerpat skutečnou lásku pro naše srdce. „Proto také snažně prosím vás všechny, bratři, s políbením nohou a s tou láskou, jaké jsem schopen, abyste veškerou úctu a všechnu čest, jak jen budete moci, prokazovali nejsvětějšímu tělu a krvi našeho Pána Ježíše Krista, ve kterém nachází pokoj a smíření se všemohoucím Bohem vše, co je na nebi i na zemi.“⁸⁵

6.7.3. Fraternita oživovaná Duchem svatým žije v minoritě a lásce

„Zda služebník Boží sdílí Ducha Páně, lze poznat takto: když Pán koná skrze něho něco dobrého, jestli se tím jeho tělo nechlubí, neboť to je vždy proti všemu dobrému, ale zdali ztrácí ve svých vlastních očích cenu a pokládá-li sám sebe za menšího, než jsou všichni ostatní lidé.“⁸⁶

„Sv. František v řeholi napsal: ‘A mají být menší’, když větu vysvětloval, řekl: ‘Chci, aby se toto bratrstvo nazývalo řád Menších bratří.’ A jako opravdoví *menší bratři*, kteří jsou všem podřízeni, hledali pro sebe vždy nízkou práci a málo hodnocenou službu, kde se jim dalo lehce křivdit. Tak chtěli stavět základy na pevné půdě pravé pokory, aby v nich s požehnáním nebes vyrostla duchovní stavba ctností. A vskutku, na tomto pevném základě vyrostla nádherná stavba lásky ze živých kamenů, shromážděných ze všech konců světa, které se spojily v chrám Ducha svatého. Jakou láskou ke společenství byli noví Kristovi učedníci zaníceni! Jakou láskou planuli! Když se totiž někde sešli nebo se na cestě náhodou potkali, vzlétl z obou stran šíp duchovní lásky, který rozséval sémě pravé lásky daleko vyšší, než je přirozená náklonnost.“⁸⁷

6.7.4. Fraternita věrná církvi

„Dále pod poslušností zavazují ministry, aby si vyžádali od pana papeže jednoho z kardinálů svaté římské církve, který by byl správcem, ochráncem a napravovatelem tohoto bratrského společenství, abychom vždy podřízeni a pod nohama této svaté církve, *stáli*

⁸⁵ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List celému řádu (12-13)* , in *SP*, (srov. in *FP I.* 217).

⁸⁶ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Napomenutí (12, 1-3)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 161).

⁸⁷ TOMÁŠ Z CELANA , *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 386-387.

v katolické víře, zachovávali chudobu, pokoru a svaté evangelium našeho Pána Ježíše Krista, což jsme pevně slíbili.“⁸⁸

6.7.5. Služba představených

„Ať ministři a služebníci pamatují na to, co říká Pán: *Nepřišel jsem, abych si nechal sloužit, ale abych sloužil*, protože jim byla svěřena péče o duše bratří, z nichž budou muset vydat počet v den soudu před Pánem Ježíšem Kristem, pokud by byl někdo ztracen z jejich viny a pro jejich špatný příklad.“⁸⁹

„A nikdo ať se nenazývá „převor“⁹⁰, ale všeobecně ať se všichni nazývají menšími bratry. *A jeden druhému ať umývá nohy.*“⁹¹

6.7.6. Kapitula

Kapitula je setkání fraternity na úrovni buď generální, provinciální či místní, aby se prověřila věrnost slíbenému evangelijnímu ideálu a aby se učinila rozhodnutí o dalším směřování společenství v jeho službě. „Každý rok se může každý ministr sejít se svými bratry, kde se jim zlíbí, o svátku sv. archanděla Michaela, aby jednali o záležitostech, které se týkají Boha.“⁹²

6.7.7. Láska k nemocným bratřím a sestřím

„Pokud někdo z bratří onemocní, ať je kdekoliv, ať ho ostatní bratři neopouštějí, dokud by nebyl ustanoven jeden z bratří, nebo bude-li to nutné, více bratří, aby se o něj postarali tak, jak *by chtěli, aby bylo postaráno o ně*. Ale v případě krajní nutnosti ho mohou svěřit nějaké osobě, kterou pověří, aby ho ošetřovala v nemoci. A nemocného bratra žádám, *aby za všechny milosti vzdával díky Stvořiteli; a aby toužil být takový, jakým ho chce mít Pán, ať zdravý nebo nemocný, neboť všechny, které Bůh předurčil pro věčný život, vychovává bičem a bodcem nemoci a duchem zkroušenosti, jak Pán praví: Já kárám a trestám ty, které miluji.*“⁹³

⁸⁸ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Řehole (12, 3-4)*, in *SP* (srov. in *FP I.* 108-109).

⁸⁹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Nepotvrzená řehole (4,6)*, in *SP* (srov. in *FP I.* 14).

⁹⁰ Latinské *prior* znamená *přednější*. V době sv. Františka se slovem „převor“ označoval představený malého kláštera, který neměl své opatství. V tomto duchu ho také přejali dominikáni, augustiniani a další.

⁹¹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Nepotvrzená řehole (6, 3-4)*, in *SP* (srov. in *FP I.* 23).

⁹² FRANTIŠEK Z ASSISI, *Nepotvrzená řehole (18,1)*, in *SP* (srov. in *FP I.* 50).

⁹³ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Nepotvrzená řehole (10, 1-3)*, in *SP* (srov. in *FP I.* 34 – 35).

6.8. Duchovní růst fraternity

Pokud se bratři i sestry žijící ve fraternitě přibližují ideálu ducha sv. Františka, tak se to vždy projeví v životě fraternity. Její apoštolská síla pramení z kvality vztahů jejích členů k Bohu a k sobě navzájem. Vztah k Nejsvětější Trojici pak bude stále více pronikat do všech vztahů i s ostatními bližními i celým tvorstvem. Františkánská fraternita si nepřivlastňuje tvory, ale dokáže jim projevít skutečnou lásku, která osvobozuje od zla a hříchu.

„Všechny tvory také nazýval svými bratry a sestrami, a tak vnikal pro jiné nezvyklým, ale jedinečným a hlubokým způsobem srdcem do tajemství tvorů. Dospěl totiž už ke svobodě a slávě Božích dítek.“⁹⁴

„Jestliže se františkánská fraternita stane skutečností, rozšiřuje se na všechny lidi, přátele i nepřátele, na křesťany i nekřesťany, ba na všechno tvorstvo: všichni jsou *bratři a sestry*, neboť všechno, co je stvořeno, má svůj počátek v *Bratru* Kristu.“⁹⁵

⁹⁴ TOMÁŠ Z ČELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 461.

⁹⁵ LAZARO IRIARTE, *„Dějiny františkánského řádu“* in CD ROM Františkánská knihovna, Olomouc 2001.

7. SVATÁ MATKA CÍRKEV

Jedním z podstatných prvků Františkovy spirituality je jeho vztah k církvi, který je charakterizován radikální věrností evangeliu a zároveň úctou k církvi jako instituci, kterou vnímá jako Matku. Františkova láska a oddanost k církvi není vyumělkovaná zaslepenost, ale je jedním z konkrétních projevů lásky ke Kristu a k evangeliu.

Dnes se často setkáváme s názorem, že když už někdo věří v Boha, odmítá Krista, a pokud uvěří v Krista, odmítá církev. Není snadné přijmout poselství Ježíšovo, a vůbec není samozřejmé a snadné přijmout společenství věřících, kteří tvoří církev. Kde jsou lidé, tak je mnoho chyb, přesto však má církev velký a svatý dar předávat radostnou zvěst o zjevení Boha člověku.

7.1. Církev ve Františkově době

Církev, kterou František znal, byla do jisté míry charakterizována velikostí a věrností. Gregoriánská reforma v XI. století posílila její duchovní a morální respekt a získala i částečnou nezávislost na světských panovnících. Boj o investituru vyvrcholil Wormským konkordátem r. 1122. Silné evangelijní hnutí vede k mnišské reformě: Cluny, Cîteaux, Prémontré, atd. Zde vznikají řády (Clunyjská benediktinská reforma, cisterciáci, premonstráti), které byly ve Františkově době již značně rozšířeny. Nechybí ani velké osobnosti, které vedou církve, jako je právě Františkův současník papež Inocenc III.

Na druhé straně je církev narušována spory a krizemi. Provázaností se strukturami a bohatstvím šlechty se církev stala velmi mocnou, majetnou a často poskvrněnou kariérismem hierarchie. Kněží bývali většinou nevzdělaní a povrchní. Právě tuto věc se snažil napravit např. řád premonstrátů, ale přece jen obecná úroveň kněžstva byla slabá. Křížové výpravy byly další problematickou stránkou této doby.

Mezi lidmi roste touha po obnově křesťanství v duchu následování Krista v chudobě a lidovém kazatelství. Jednou z nejvýznamnějších postav tohoto období je bez pochyby Petr Valdes († kolem r. 1217). Bohatý lyonský kupec pod vlivem četby evangelia rozdal svůj majetek a začal život v přísné chudobě a hlásání pokání. Po mnoha sporech s církevními představiteli byl nakonec dán do klatby. Hnutí po smrti Vadese přešlo postupně mezi protestaty. V naší zemi byl jeho myšlenkami na přelomu 14. – 15. století velmi ovlivněn např. Petr Chelčický.

Dalšími zajímavou skupinou jsou např. humiliáti. Papeži Inocencovi III. se podařilo toto hnutí církevně podchytit, aby se nedostalo do vážnějších rozporů s církví.

Kolem roku 1170 se objevují v Belgii a Nizozemí zbožné ženy – tzv. bekyně. Jejich charitativní styl života se rychle šířil celou Evropou.

Velmi silnou skupinou byli kataři (albigenští). Jejich víra již nebyla křesťanská, ale manichejsko-dualistická. Vytvořili vlastní organizaci, podobnou církvi. Odmítali svátosti, zvláště eucharistii. Pohrdali bohatstvím, světem, vším stvořeným a samozřejmě církví. Bojovali i proti státu. Na rozdíl od valdenských, kteří byli pacifisté, se projevovali více agresivně (albigenská válka 1209-1229).

Touha po návratu k evangeliu a apoštolské době byla tedy ve Františkově době velmi silná. Církev byla kritizována ve jménu evangelia, především z hlediska chudoby. Panovalo přesvědčení, že pouze ti, kdo žili bez vlastnictví, putovali krajem a kázali, představují skutečnou pravou církev. Ostatní, především kněží, kteří nežili v chudobě, nebyli uznáváni. Odpor proti církevní hierarchii vedl mimo jiné k odmítnutí i některých teologických hodnot a pravd.

V tomto společenském klimatu se rodí **františkánství**. V některých bodech se i ono podobá hnutím této doby. Je to především radikální chudoba, život putujících kazatelů, laické kázání a hlásání obrácení a pokání. Jeho novost však spočívá v tom, že **nevzniká jako reakce proti církvi**, ale duchovní výzva k radikálnímu životu podle evangelia uvnitř společenství církve a k pokorné službě v církvi.

7.2. František je povolán pro církev

V příběhu Františkova obrácení nastala chvíle, kdy Ukřižovaný promluvil k Františkovi: „Oslovil ho jménem a pravil: »Františku, jdi a obnov můj dům, který, jak vidíš, se rozpadá.«“⁹⁶ A tak se zrodilo církevní povolání sv. Františka. Různé legendy shodně svědčí o tom, že František vzal toto poselství doslovně a začal opravovat kostelíky v okolí Assisi. Nicméně později pochopil, že má opravit nejen dům – chrám, ale především Dům – Církev.

„Potom, když přišel k sobě, připravuje se k poslušnému vykonání rozkazu, aby opravil hmotný chrám. Avšak hlavní význam výroku se týkal chrámu, který si Kristus získal svou krví, jak Duch svatý Františka poučil a on to později bratřím vyjevil.“⁹⁷

Františkův život byl už od počátku nasměrován službě chrámu – církvi a v chrámu – církvi. Nejdřív to byla prostá zednická práce, spojená s modlitbou a žebráním o kameny. Tedy žádná revoluce a boření starých pořádků, ale obyčejné nošení kamenů a míchání malty.

⁹⁶ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 592.

⁹⁷ BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1038.

Pokorně prosí, aby mu byly darovány kameny, které pak nosí ke kostelíku a opravuje jeho zdi. Když je jeden kostel opraven, jde pracovat na další. Podle informací, které máme, František opravil celkem tři kostelíky. Nebyla to snadná práce. Jenže když na něčem pracujete vlastníma rukama, získáte ke svému dílu úplně jiný vztah. Už to není „nějaký kostel“, ale „ten kostel, který jsem budoval“.

„První dílo, jehož se blažený František ujal, když se vymanil z rukou svého tělesného otce, byla stavba Božího domu. Nebudoval nový, nýbrž opravil polorozpadlý, starý, úctyhodně starý kostelík vylepšil. Nezrušil staré základy – budoval na nich – a tím, i když nevědomky, zachovával Boží slovo, protože »nikdo nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, totiž Ježíš Kristus«. Když přišel na místo, kde byl před dávnými časy postaven kostelík sv. Damiána, s milostí Nejvyššího ten kostel v krátké době s velikou horlivostí opravil.“⁹⁸ Tyto myšlenky jistě plnily i Františka při jeho práci. Úhelný kámen budovy církve je Kristus. Na něm všechno stojí a jen On dává všemu smysl. Každý z nás je kamenem této budovy, protože církve nejsou „oni“, ale církve jsme „my“ a „já“ v Kristu. Věrohodnost svědectví církve záleží na osobním životě každého z nás.

7.3. Přijetí církví a schválení řehole r. 1209

„Když svatý František viděl, že bratři rostou zásluhami i počtem, když jich měl už jedenáct, dokonalých mužů, kteří smýšleli jako on, řekl jim jako dvanáctý: »Bratři, pozoruji, že nás milosrdný Bůh zamýšlí rozmnožit. Proto půjdeme ke své Matce, svaté římské církvi, a nejvyššímu knězi oznámíme, co Pán skrze nás počal působit, abychom podle jeho vůle a rozkazů pokračovali v tom, co jsme začali.«“⁹⁹

Jak je vidět, Františkovi nešlo pouze o to, aby měl „úřední“ schválení svého řádu samotným papežem, ale toužil po tom, aby dostal poslání církví tak, jako apoštolové dostali poslání od Krista. Každopádně, jak legendy dosvědčují a jak je to zmíněno v Nepotvrzené i Potvrzené řeholi, František se vědomě podrobil poslušnosti církve, aby napodobil poslušnost Ježíšovu. „Ježíš za svého pozemského života přinesl s bolestným voláním a slzami obětí modliteb a úpěnlivých proseb Bohu, který ho mohl zachránit před smrtí; a Bůh ho pro jeho pokoru slyšel. Ačkoli to byl Boží Syn, naučil se poslušnosti z utrpení, jímž prošel, tak dosáhl dokonalosti a všem, kteří ho poslouchají, stal se původcem věčné spásy, když ho Bůh prohlásil veleknězem podle řádu Melchisedechova.“¹⁰⁰

⁹⁸ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 305.

⁹⁹ *Legenda tří druhů FP* 1455.

¹⁰⁰ Žid. 5, 7-10.

Františkova touha po církevním schválení jeho řádu nebyl promyšlený akt, kterým by se chtěl zalíbit hierarchii. Jednalo se ale o velmi pokorný čin a důvěru v Boží prozřetelnost, která k němu promlouvá skrze toto navenek lidsky nedokonalé církevní společenství a autoritu.

Podle některých zpráv narážíme na situaci, kdy byl František nejprve papežem odmítnut (např. *Legenda Maior*). František zůstává pokorný a důvěřuje v Boží lásku. Inocenc III. najednou prochází vnitřní proměnou, neboť pochopí svůj dřívější sen, ve kterém viděl chudého člověka, jak podpírá padající Lateránskou baziliku. Uvědomí si, že František je právě tento člověk, který podepře církev svou láskou ke Kristu a životem podle evangelia. Dále se legendy shodují ve svém líčení na tom, že nyní nastal moment, kdy se papež mimořádně otevřel působení Ducha svatého a s laskavostí přijal prostého Františka, aby mu schválil jeho způsob života.

Inocenc III. si pravděpodobně uvědomil, že vyostřený přístup církve k Petru Valdesovi, zvláště po roce 1184, měl za následek to, že se mnoho jeho stoupenců od církve velmi vzdálilo. Možná, kdyby někteří církevní představitelé vedli lépe s Valdesem dialog, mohlo vše dopadnout trochu jinak. Kdo ví.

Je jisté, že Inocenc III. v roce 1201 zaštilil humiliáty, jejichž podstatnou část shromáždil v novém řeholním řádu, který působil až do roku 1571.

Na jaře 1209 sepisuje Serafický otec krátkou řeholi a žádá schválení od papeže. Následující citace z Prvního životopisu od Tomáše Celana vystihuje více než zřetelně celou skutečnost: „Když blažený František viděl, že Pán Bůh takřka denně rozmnožuje počet bratří, napsal pro sebe a pro své současné i budoucí bratry životní pravidla, řeholi, a použil k tomu hlavně slova svatého evangelia, protože jedině o jeho dokonalé zachovávání s touhou usiloval. Připojil jen pár jiných předpisů, které byly nezbytné pro zbožný způsob života. Potom se jmenovanými bratry putoval do Říma s vřelou touhou, aby mu pan papež Inocenc potvrdil to, co napsal.“¹⁰¹ Text Řehole z roku 1209 se nedochoval. Zdá se však, že určité pasáže v Nepotvrzené řeholi z r. 1221 by mohly pocházet z prvotního textu řehole. Jedná se především o citáty z evangelia. František poznává svou životní cestu v následování Kristova příkladu tak, jak je to v evangeliu popsáno. Podobné smýšlení bylo možno najít i u jiných hnutí této doby, často heretických. František však vnímá, že žít autenticky evangelium může jen uvnitř církve. Nepřichází jako ten, kdo kritizuje a rozděluje, ale jako ten, kdo pomáhá a spojuje. Nabízí příklad života a pokoru. Být maltou mezi kameny ...

Když v roce 1209 stál František před papežem, Inocenc III. vnímal, že tento chudý a otrhaný mladý muž, který vyzařoval nesporné charisma, za sebou strhne velké množství lidí. Podobný ideál života v chudobě podle evangelia, jako měl Valdes. František byl však na

¹⁰¹ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I.* 373.

rozdíl od něho velmi pokorný a plný lásky. Inocence III. pochopil, že církev nesmí ztratit Františka tak jako Petra Valdese. Možná papež doufal, že by mohl získat pro církev zpět mnohé příznivce valdenských. Každopádně poznal, že František je pro budoucnost církve velmi důležitý. Přesto váhal, jestli má schválit tak náročnou formu života. Příběh, jak jej líčí sv. Bonaventura ve své Legendě Maior, je tak krásný, že si dovolím delší citaci.

„Kristův náměstek, pan Inocenc III., muž proslulý moudrostí, když viděl na Božím muži podivuhodnou čistotu prostého ducha, stálost v předsevzetí a ohnivý žár svaté vůle, objal láskyplnou myslí Kristova chudása a naklonil se duchem, aby prosebníku dopřál milostivého svolení. Avšak vykonání toho, oč Kristův chudičský žádal, odložil, poněvadž některým kardinálům se zdálo, že je v tom cosi nového a přesahujícího lidské síly. Mezi kardinály byl však ctihodný muž, pan Jan od svatého Pavla, sabinský biskup, milovník svatosti a pomocník Kristových chudých. Zapálen božským duchem, řekl nejvyššímu veleknězi a svým bratřím: »Kdybychom zamítli tohoto chudása, jako by žádal věci nesnadné a nové, ačkoliv žádá, aby mu bylo potvrzeno pravidlo evangelního života, musíme se mít na pozoru, abychom nezhrěšili proti Kristovu evangeliu. Neboť kdyby někdo řekl, že v zachovávání evangelní dokonalosti a jejím slibu je něco nového, nerozumného či nemožného, byl by usvědčen z rouhání vůči Kristu, původci evangelia.« Po této námitce nástupce apoštola Petra se obrátil ke Kristovu chudásu a řekl: »Modli se, synu, ke Kristu Pánu, ať nám skrze tebe ukáže svou vůli, abychom ji jistěji poznali a bezpečněji přivolili ke tvé zbožné žádosti!«

Tu sluha Všemohoucího Boha se oddal cele modlitbě a dosáhl vroucími prosbami, že mu bylo dáno, co sám by měl říci, a zároveň jak správně by tomu papež měl vnitřně porozumět. Vyprávěl, jak od Boha přijal podobenství o bohatém králi, který pojme blahovlně ženu krásnou a chudou, a o dětech zrozených z toho manželství. Nesou na sobě obraz královského otce a dostává se jim obživý z jeho stolu. K výkladu dodal: »Není třeba se obávat, že by zhynuli hladem synové a dědicové věčného krále. K obrazu krále Krista, který mocí Ducha svatého se zrodil z chudé matky, mají být plozeni duchem chudoby v chudičském řádu. Jestliže Král nebes svým následovníkům slibuje věčné království, tím spíše jim udělí to, co společně dává dobrým i zlým.« Náměstek Kristův pozorně vyslechl toto podobenství a uvážil jeho smysl. Velmi se podivil a nepochybně uznal, že v tom člověku promluvil Kristus. Ale také potvrdil z vnuknutí Ducha Božího, že na tomto muži se naplní i vidění, které tehdy z nebe přijal. Viděl ve snu – jak vyprávěl – lateránskou baziliku, jak se již téměř boří, a jakéhosi chudičského člověka, nepatrného a opovrženého, který ji vlastními zády podepřel a držel, aby se nezřítila. »Opravdu,« řekl, »on to je, kdo skutkem i naukou podepře církev.« Od té chvíle naplněn zvláštní zbožností ve všem se přiklonil k jeho prosbě a Božího sluhu vždy miloval zvláštní láskou. Nejenže povolil, oč bylo žádáno, ale slíbil

povolit ještě více. Schválil řeholi, vydal ustanovení o kázání pokání a všem bratřím laikům, kteří doprovázeli Božího sluhu, přikázal vystříhat malé věnečky, aby Boží slovo svobodně kázali.“¹⁰²

Co k tomuto textu dodat? Snad to, že dialog mezi charismatem a autoritou církve je možný. Není to však snadné ani pro jednu stranu. Inocenc pochopil, že Františkova prostota a láska může být velmi povzbuzující pro víru celé církve.

Co se však doopravdy stalo? František se otevírá církvi a církve se mění. Zevnitř. Tiše a nenápadně. Z citovaného textu vyplývá, že Inocenc III. byl setkáním s Františkem natolik zasažen, že i v jeho srdci došlo k nějaké významné proměně. Svědčí o tom i to, jaký dialog probíhal v té chvíli mezi kardinály. Pokud by evangelium nebylo možné následovat, pak by vtělení Kristovo nebylo reálné. Františkova víra byla silná a inspirující. Každopádně připomněl všem lidem, že Kristovo vtělení je skutečnost, která je pro nás všechny Cesta, Pravda a Život. Pro úplnost chci dodat, že papeži bylo tehdy 48 a sv. Františkovi 27 let.

Jakým způsobem František reformoval církve, nám podává svědectví např. tento příběh: „Když přišel do města Imoly, šel k biskupovi a pokorně ho prosil, aby s jeho laskavým svolením mohl svolat lid na kázání. Biskup ho však tvrdě odbyl: »Stačí, bratře, když já kážu svému lidu!« František, člověk opravdu pokorný, sklonil hlavu, vyšel ven a za chvíli znovu vstoupil. Biskup – poněkud pobouřen – se ho ptal, co ještě chce žádat. On odpověděl pokorným srdcem i hlasem: »Pane, zapudí-li otec syna jedněmi dveřmi, musí opět vstoupit jinými.« Biskup byl přemožen pokorou, s jasnou tváří ho objal a řekl: »Pro budoucnost měj ty i všichni tvoji bratři obecné dovolení kázat v mém biskupství, neboť svatá pokora si toho zasloužila.«¹⁰³

Cesta pokání a obrácení vlastního srdce k Bohu je síla, která dokáže měnit svět. I nejvyšší církevní představitelé byli často právě takto odzbrojeni Františkovou pokorou a opravdovostí, takže docházelo k jejich obrácení, aniž by jim František cokoli vytýkal.

7.4. Matka církve

Vztah svatého Františka k církvi hned v počátcích jeho působení silně poznamenaly dvě osoby: Chudý kněz u kostelíka sv. Damiána a biskup města Assisi. U obou našel František pochopení, přijetí a ochranu. Je jisté, že potkal i církevní představitele, kteří se k němu nezachovali vždy přívětivě, ale onen chudý kněz a biskup vstoupili do jeho života, aby mu symbolicky projevíli mateřskou péči i otcovskou ochranu ve chvíli, kdy to František velmi potřeboval. Myslím, že tento zážitek byl natolik silný, že se odráží ve Františkově dalším pohledu na církve.

¹⁰² BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1062-1064.

¹⁰³ BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1113.

Ve chvíli, když už měl kolem sebe velké množství bratří, jejichž vedení nebylo pro Františka vůbec jednoduché, vyjádřil svou důvěru k církvi takto: „Jednou v noci sen: viděl černou slepičku, která se podobala holubovi s docela opeřenými nožičkami. Slepička měla nesčíslná kuřátka, která kolem ní čile pobíhala, ale všechna se nemohla vejít pod její křídla. Muž Boží se probudil, uvažoval o snu a takto si jej vykládal: »Slepička,« řekl, »jsem já, malé postavy a tmavé pleti. Holubičí prostota mi musí dopomoci k čistotě života, která je sice ve světě vzácná, ale bez překážek pozvedá k nebi. Kuřátka jsou moji bratři, kteří vzrostli počtem i milostí. Hájit je před piklemi lidí a pomluvami nestačím. Proto půjdu a doporučím je svaté římské církvi. Ona svou silou zlosyny zdrtí, Boží děti budou svobodny a porostou k věčné spáse. Takto poznají synové něžná dobrodiní své Matky, oddaně ji budou poslouchat. Pod její ochranou se do řádu nevplíží žádné zlořády a žádný Belialův syn se nebude potloukat po této vinici Pána beztrestně. Svatá církev sama bude bedlivě bdít nad slávou naší chudoby a nedopustí, aby se zatemnila sláva pokory mrakem pýchy. Bude mezi námi upevňovat pouta lásky a pokoje a bude přísnými tresty postihovat neposlušné. Pod jejím dohledem bude vždy vzkvétat zachovávání čistého evangelia a nebude trpět, aby vůně evangelního života vyprchávala.«¹⁰⁴

V této prosté víře František vidí církev jako matku a ochránkyni svých ideálů, která pomůže při vedení i ochraně bratří. Z čeho vyplývá tato Františkova jistota? Proč nemá strach, že církev nebude chápat charisma jeho řádu? František totiž skutečně věří, že církev je vedena Duchem svatým a že skrze ni Bůh projevuje svým dětem svou prozřetelnost.

7.4.1. František a kardinál Hugolín

5. května 1217 se konala první generální kapitula Menších bratří v Porciunkule. Řád byl rozdělen na 17 provincií. Bylo také rozhodnuto o první misii, která měla směřovat za Alpy a za moře. Bratr Egido putuje do Tuniska, bratr Eliáš do Sýrie a František jde do Francie. Ve Florencii se setkává **poprvé** s kardinálem Hugolínem, papežským legátem v Toskánsku a Lombardii. Zmíněný kardinál Františka přesvědčil, aby zůstal v Itálii. Hlavní důvod viděl v tom, že celková situace a mnoho nových změn v jeho řádu vyžaduje, aby byl svým bratřím nablízku. František si uvědomil, že kardinálova rada je moudrá, a požádal ho o pomoc i do budoucna.

V osobě kardinála Hugolína, který se stal osobním rádcem svatého Františka a církevním protektorem řádu, se projevuje Boží péče o to, aby si toto lidové hnutí, které se na první pohled tolik podobalo valdenským, uchovalo pravověrnost. A František mu pokorně naslouchal. Hugolín, pozdější papež Řehoř IX., měl Františka upřímně rád a Františka

¹⁰⁴ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka*, in *FP I*. 611.

respektoval. Se svatou Klárou to byl jiný příběh. Sice jí měl rád, vážil si jí, ale nevnímal ji jako partnera do dialogu o řeholních pravidlech jejích sester. O tom pojednávám v jiných samostatných skriptech.

Kardinál Hugolín de Conti (nazývaný též Hugolín ze Segni, biskup ostijský) vedle duchovních ideálů vnímá potřebu zachování církevního práva. Navíc přichází do kontaktu s minority v době, kdy jich bylo již kolem 5000. Takové společenství nutně potřebovalo přesnější a jasnější životní pravidla. Již nebylo možné vystačit s jednoduchou řeholí schválenou papežem Inocencem III. r. 1209, která se vlastně skládala jen z několika citátů evangelia. Kardinálův vliv na sv. Františka, který začal psát novou verzi řehole, byl historiky interpretován různými způsoby. Přesto však si dovoluji tvrdit, že Hugolínův vliv byl především pozitivní. Přístup Františkův – to bylo srdce. Přístup Hugolínův - to byl rozum.

V legendách se na více místech můžeme dočíst o tom, do jaké míry kardinál Hugolín Františka ctil: „Také jmenovaný biskup (ostijský) měl k světcí převelikou lásku, a proto souhlasil se vším, cokoli blažený muž řekl nebo učinil. Často byl láskou uchvácen, už když Františka spatřil. Sám dosvědčuje, že kdykoli byl rozladěn nebo rozrušen, kdykoli světce spatřil nebo s ním mohl promluvit, že zmizely všechny temné mraky, že se rozradostnil, že zmizela skleslost a kolem něho se rozlila nebeská radost. Tento biskup sloužil blaženému Františkovi jako služebník svému pánu. Kdykoli ho viděl, prokazoval mu úctu jako Kristovu apoštolu a pokorně mu líbával ruku.“¹⁰⁵

7.4.2. Řehole a slavnost narození Páně r. 1223

Připomeňme si, co následovalo. 22. září 1220 Honorius III. bulou „Cum secundum“ zavádí pro všechny řeholní řády povinný noviciát. Nastala nová církevně právní situace, kterou František akceptuje a kterou je třeba zohlednit v řeholi. Navíc velké množství nových bratří a celkový vývoj života řádu si vyžádal nové a jasnější znění řehole. 30. května 1221 se koná generální kapitula, řečená „Rohožková“. Bratr Eliáš je jmenován vikářem. František předkládá novou písemnou formu řehole (tzv. Nepotvrzená). Bratři však tuto řeholi nepřijímají, vytýkají jí přílišnou tvrdost.

František je touto situací zklamán a zaskočen, ale na své bratry nezanevřel a neopustil je. V lásce a pokoře jemu vlastní překonává i tuto bolest. Na kapitule je též rozhodnuto o nové misii bratří do Německa, vedenou Cesariem da Spira. Jejimi účastníky jsou též: Tomáš Celano, Giordano da Giano, který o této misii napíše kroniku. Nové misie jsou přes všechny problémy neklamným projevem životaschopnosti řádu.

¹⁰⁵ TOMÁŠ Z CELANA, *První životopis sv. Františka z Assisi*, in *FP I*. 496.

Začátkem roku 1223 se František uchýlí na Fonte Colombo s bratrem Lvem a bratrem Boniziem, aby napsal další znění řehole. Hledá opět způsob, jak vyjádřit charisma řádu. Tato řehole je následně prodiskutována na generální kapitule 11. června téhož roku a pak předložena papeži ke schválení. O Františkově vnitřní duchovní síle svědčí krom jiného i to, co píše v této řeholi o vzájemné bratrské lásce: „A kdekoliv pak bratři jsou nebo se potkají, ať se mezi sebou chovají jako členové rodiny. Jeden druhému ať dá klidně najevo, co potřebuje, neboť jestliže **matka** žíví a miluje svého tělesného syna, oč horlivěji má každý milovat a živit svého duchovního bratra? A pokud někdo z nich onemocní, mají o něj ostatní bratři pečovat tak, jak by chtěli, aby bylo pečováno o ně.“¹⁰⁶

29. listopadu 1223 Papež Honorius III. potvrzuje řeholi bulou „Solet annuere“. Je více než pravděpodobné, že řeholi nesl František papeži ke schválení osobně a právě při této příležitosti poprosil o dovolení slavit Vánoce novým způsobem.¹⁰⁷ 25. prosince 1223 bylo narození Ježíšovo připomenuto jako nový Betlém:

„Třetího roku před jeho skolem se stalo, že si umínil slavit památku narození dítěte Ježíše u městečka Greccia, a to co nejvíce slavně, aby probudil zbožnost. Žádal o dovolení nejvyššího velekněze, aby to nebylo považováno za lehkomyšlnost. Když dovolení dostal, dal připravit jesle, donést seno a přivést tam osla i vola. Zavolal bratry, schází se lid, lesem zvučně hlaholí zpěv, a ona velebná noc se stala slavnou hlasitými a svorně znějícími chvalozpěvy a byla ozářena hojnými, jasnými světly. Boží muž stál před jeslemi naplněn vroucností, skropen slzami a přetéka je v nitru radostí. Slouží se slavná mše nad jesličkami, při níž Kristův levita František zpívá svaté evangelium. Potom káže lidu stojícímu okolo o narození chudého Krále. Když ho měl jmenovat, nazývá ho z něžnosti lásky betlémským pacholátkem. Jeden ctnostný a pravdomluvný rytíř, který pro Kristovu lásku zanechal světského rytířství a s velkou oddaností se přidružil k Božímu muži, pan Jan z Greccia, tvrdil, že viděl překrásné děťátko spící v těch jeslích, které blažený otec František objímal oběma rukama a jakoby budil ze sna.“¹⁰⁸

7.5. Kristus ve své církvi

Je více pohledů, při kterých můžeme pozorovat Františkův vztah k církvi, ale nejzákladnější je jeho úcta ke kněžství a k eucharistii. Obojí spolu úzce souvisí, jedno bez druhého není možné. Svátost těla a krve Páně je pro Františka centrem a základem, na kterém stojí život církve.

¹⁰⁶ FRANTIŠEK Z ASSISI, Řehole (6,7-9), in *SP*, (srov. in *FP I.* 91-92).

¹⁰⁷ Srov. CESARIO VAN HULST, *Natale*, in *DF*, s. 1067-1086.

¹⁰⁸ BONAVENTURA Z BAGNOREGIA, *Legenda maior*, in *FP I.* 1186.

7.5.1. Úcta ke kněžství

„Pán mi dal v kostelích takovou víru, že jsem se takto jednoduše modlil a říkal: «Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, klaníme se i [směrem] ke všem tvým kostelům na celém světě a chválíme tě, neboť svým svatým křížem jsi vykoupil svět.» Potom mi Pán dal a dává takovou víru v kněze, kteří žijí podle zásad svaté římské církve, **pro jejich svěcení**, že i kdyby mě pronásledovali, chci se na ně obracet. A kdybych měl takovou moudrost, jakou měl Šalamoun, a našel bych chudičké kněze tohoto světa, nechci kázat ve farnostech, kde přebývají, proti jejich vůli. A jich i všech ostatních se chci bát, milovat je a ctít je jako své pány. A nechci uvažovat o jejich hříchu, protože v nich rozeznávám Syna Božího a jsou mými pány. **A činím to proto, že nevidím tělesně na tomto světě z nejvyššího Syna Božího nic než jeho Nejsvětější Tělo a Nejsvětější Krev, které oni přijímají a jen oni vysluhují ostatním.**“¹⁰⁹

Tento text, který jsem právě odcitovala, pochází ze závěti sv. Františka. Autorství je naprosto jisté. Zcela opačný postoj, než zastávali albigenští, kteří zpochybňovali svátosti. František chce být uctíván i vůči konkrétním kněžím a biskupům, kteří nemají dobrou pověst. Svědčí o tom některé příběhy v legendách. Jednak „pověst“ zdaleka nemusí být pravdivá, protože pomluvy jsou strašná věc, ale především František nechce vystupovat jako soudce. To mu nepřísluší. A ani to nepřísluší nikomu z nás. On ctí kněze pro jejich svěcení a dar udělovat svátosti.

Kněz mi zprostředkuje příchod Božího Syna ve svátostech a tato jeho moc je naprosto nezávislá na tom, jestli je tento kněz podle mého názoru dobrý, nebo špatný. Na první pohled se to může zdát jako útek před realitou, ale tak to není. František nebyl naivní. Není totiž možné, aby platně proměňoval jen ten kněz, který je dokonale čistý od hříchu, vždyť podle evangelia i spravedliví zhřeší sedmkrát denně. Dokonalá čistota v lidské podobě neexistuje. Snažíme se o ni, chceme jí být co nejbližší, ale v tomto životě ji nikdy nedosáhneme. Všichni žijeme jen z milosrdné lásky našeho Boha.

Ve svém *Listu klerikům* vyzývá František všechny kněze k větší úctě k Nejsvětějšímu Tělu a Krvi našeho Pána Ježíše Krista a k jeho Nejsvětějším jménům i napsaným slovům. Nesmírný dar, který byl kněžím svěřen samotným Ježíšem, je třeba náležitě milovat a chránit.¹¹⁰ List je stručná výzva k obrácení všem, kdo tyto věci zanedbávají.

František projevoval velkou úctu ke každému konkrétnímu knězi a učil tomu i své bratry. „Také chtěl, aby se kněžským rukám, kterým je dána taková velká moc, konat totiž tuto svátost, prokazovala veliká úcta. Často říkával: »Kdybych náhodou potkal z nebe

¹⁰⁹ FRANTIŠEK Z ASSISI, *Závěť svatého Františka (4-10)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 111-113).

¹¹⁰ Srov. FRANTIŠEK Z ASSISI, *List klerikům*, in *SP*, (srov. in *FP I.*, 207-209).

přicházejícího světce a současně i chudého, prostého kněze, nejprve bych vzdal čest knězi a políbil mu ruku, a pak bych se světci omluvil: Měj strpení, neboť ruce tohoto kněze se dotýkají Slova života a tím mají moc nad něčím, co všechno lidské přesahuje.«¹¹¹

7.5.2. Úcta k eucharistii

Bez víry a lásky neexistuje ani opravdová úcta k eucharistickému Pánu. František nám tedy připomíná to, co je skutečně podstatné: „Hle, každodenně se ponižuje, jako kdysi z královského trůnu přišel do lůna Panny, tak každodenně přichází k nám v pokorné podobě. Každý den sestupuje v rukách kněze z Otcovy náruče na oltář. A tak jako svatým apoštolům [se ukázal] ve skutečném těle, stejně i nám se ukazuje ve svatém chlebě. A jako oni svým tělesným zrakem viděli pouze jeho tělo, duchovním zrakem nahlíželi a věřili, že je to sám Bůh, tak i my, když vidíme tělesnýma očima chléb a víno, máme vidět a pevně věřit, že je to jeho živé a pravé Nejsvětější Tělo a Krev. A tímto způsobem je Pán vždy se svými věrnými, jak to i sám říká: Hle, já jsem s vámi až do konce světa.“¹¹²

Kristus ve své pokoře a lásce stále sestupuje mezi nás. A na to musíme odpovídat láskou a pokorou, které se od něj učíme. Být velkorysí k druhým, ale pravdiví k vlastním hříchům a chybám. Neodsuzovat a nepomlouvat druhé, ale nezavírat oči před námi samými.

„Musíme také vyznávat knězi všechny své hříchy; a přijímejme od něho Tělo a Krev Pána Ježíše Krista. Kdo nejí jeho Tělo a nepije jeho Krev, nemůže vejít do Božího království. Ať však jí a pije tak, aby toho byl hoden, protože kdo nehodně přijímá, jí a pije si odsouzení, když Tělo Páně nerozeznává, to znamená, že nerozlišuje. Přinášejme dále ovoce hodné pokání.“¹¹³

František věděl, že nemá cenu stále jen kritizovat, ale spíš ukazovat na krásu ideálu čistého srdce, o který mají kněží - bratři řádu, a ovšem i my všichni, stále usilovat: „Žádám také v Pánu všechny své bratry kněze, kteří jsou a kteří budou a touží být kněžími Nejvyššího, aby kdykoliv budou chtít sloužit mši, čistí, čistě a s úctou přinášeli pravou oběť Nejsvětějšího Těla a Krve našeho Pána Ježíše Krista, se svatým a čistým úmyslem, ne pro nějakou pozemskou věc ani ze strachu z nějakého člověka nebo z lásky k němu, aby se zalíbili lidem; ale všechna vůle, nakolik jí milost pomáhá, ať se zaměřuje na Boha, jen jemu jedinému jako svrchovanému Pánu ať se touží líbit, protože on sám tam působí, jak se jemu líbí.“¹¹⁴

¹¹¹ TOMÁŠ Z CELANA, *Druhý životopis sv. Františka*, in *FP I.* 790.

¹¹² FRANTIŠEK Z ASSISI, *Napomenutí (1, 16-22)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 144-145).

¹¹³ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List věřícím (22-25)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 189).

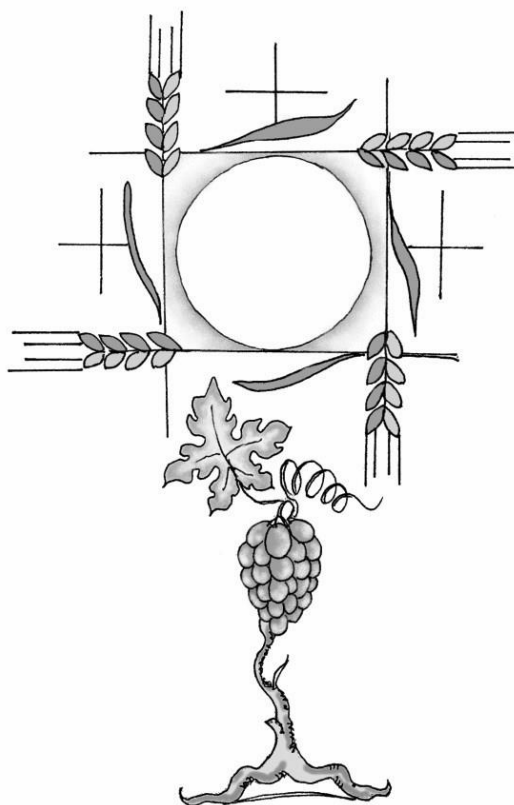
¹¹⁴ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List celému řádu (14-15)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 218).

A ještě pár slov sv. Františka o úctě k Tělu Páně:

„Proto také snažně prosím vás všechny, bratři, s políbením nohou a s tou láskou, jaké jsem schopen, abyste veškerou úctu a všechnu čest, jak jen budete moci, prokazovali Nejsvětějšímu Tělu a Krvi našeho Pána Ježíše Krista, ve kterém nachází pokoj a smíření se Všemohoucím Bohem vše, co je na nebi i na zemi.“¹¹⁵

„Každý člověk ať se chvěje, celý svět ať se třese a nebe ať jásá, když na oltáři v rukou kněze je Kristus, Syn Boha živého! Jak obdivuhodná vysokost a úžasná důstojnost! Jak vznešená pokora! Jak pokorná vznešenost, s níž Pán veškerenstva, Bůh a Syn Boží, tak se poníží, že se pro naši spásu skrývá v nepatrné způsobě chleba! Pohleďte, bratři, na Boží pokoru a vylévejte před ním svá srdce; pokořte se i vy, aby vás povýšil. Proto si nic ze sebe neponechávejte pro sebe, aby vás celé přijal ten, který se vám celý vydává.“¹¹⁶

Ke chvále Boží. Amen.

117

¹¹⁵ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List celému řádu (12-13)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 217).

¹¹⁶ FRANTIŠEK Z ASSISI, *List celému řádu (26-29)*, in *SP*, (srov. in *FP I.* 221).

¹¹⁷ Ilustrace: P. MICHAL POMETLO OFM

VLASTNÍ POUŽITÉ ZKRATKY

- DF* *Dizionario francescano. Spiritualitá*, Padova 1993
- FP I.* *Františkánské prameny I.*, Původní český překlad upravil a doplnil prof. C.V. Pospíšil Th.D. OFM, Olomouc 2001.
- FP II.* *Františkánské prameny II.*, překlad: kolektiv překladatelů pod vedením Jana Bárty OFM, redigoval Radim Jáchym OFM, Český Těšín – Bratislava 1994.
- SP* *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*, Redigoval, poznámkami a úvody opatřil Th.Lic. Jiří Bonaventrua Štivar OFM Cap., Velehrad 2001.